ISSN 1814–4357

Дачникам
садівникам
городникам

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Дім · Сад · Город

Передплатний індекс 74142

№ 12 (288) Грудень 2012

Як отримати тонну овочів з сотки

Райські яблучка

Кімнатні квіти з насіння

Дім•сад•город

ISSN 1814–4357

№12 (288) 2012 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3690 від 30.01.2010 р.

Осінньо-зимова культура томата

Хочу поділитися досвідом, як я організував у квартирі вирощування томатів і з якими труднощами зустрівся.

Перш за все – місце вирощування. Живу на третьому поверсі, маю два утеплених балкони з північного й південного боку квартири. Я розумію, що для вирощування овочів придатний лише південний балкон. Довжина його 4 м, ширина 1 м. З двох боків збудовані шафи, закладена лише широка частина, вікна аж до стелі, пластикові. Тільки вони дуже старі і в них повно щілин. На зиму закриваю їх плівкою. Однак цього замало.

Отож, вирішив на ширшій половині вікна спорудити тепличку. Довжина – 80 см, бо до шафи ще 40 см зайнято ящиком, у якому взимку зберігаю 100 кг картоплі. Ось на такому ящику і стоїть чотирикутний горщик місткістю 6 л. У ньому ростуть три рослини помідорів. А хіба їм не тісно? Думаю, що ні, бо підживлюю їх сумішшю 2 за Міттлайдером.

Я вже писав,що вирощую томати на вузьких грядах за технологією Міттлайдера. На одному погонному метрі висаджую по 5 рослин. І хоча стебло було товсте, а кущ весь обсипаний плодами, коріння було дуже маленьке, шириною до 10–15 см, проте навіщо їм коріння глибиною до 1 м і шириною 1,5 м? Адже все необхідне для життя у них є. І ще: на грядці спочатку розсіваю міндобрива, а потім заливаю водою, щоб вона стояла по всій грядці шаром 5–7 см. У кімнаті це неможливо.

Коли рослини малі (як тільки на поверхні ґрунту зазеленіють сім'ядолі), починаємо годувати їх методом постійного живлення за Міттлайдером. На 200 л води відважуємо 475 г суміші 2. На відро води даю 22,5 г суміші 2. Кожного разу, коли поливаю розсаду, навіть якщо поливати потрібно щодня, або навіть двічі на день, використовую лише цей розчин. Він не обпікає листя навіть у дуже ніжних сортів, які не терплять солей. Використовуючи цей метод, неможливо ні перезволожити, ані перегодувати рослин. Коли ж вони підростуть, цього живлення для них буде мало.

Ми знаємо, що томати плодоносять безперервно. Ще до того, як перші плоди дозріють, на стеблах росте багато листя, а потім і багато плодів різного ступеня стиглості. Тому потрібно підживлювати рослини раз на тиждень повною нормою суміші 2. На вузькій грядці ми щотижня вносили по 45 г на погонний метр, де росли п'ять кущів томатів. Виходячи з цього, визначив, що суміші 2 на 1 літр води треба взяти 22,5 г. Розчин готую у п'ятилітрових пластикових бутлях. Під час поливу на великий горщик беру 0,5 л розчину, а на менші – 0,25 л. Такої кількості розчину досить, щоб повністю зволожити весь ґрунт, ще й зайва волога стікає у піддон.

Тепер треба вибрати, які сорти придатні для вирощування у кімнатних умовах. У мене їх дуже багато і всі вони чудово ростимуть і плодоноситимуть у кімнаті. Я обрав для своїх умов два сорти: Москвич і Крайова. І ось чому.

Сорт Москвич

Сорт Москвич виведений для Заполяр'я, й у нас він ранній, стійкий до понижених температур, теплолюбний, висотою до 0,5 м. Плоди округлі і плескато-округлі, гладенькі, смачні, масою 50–60 г. Цей сорт часто вирощують у кімнатах замість квітів.

ПРИЗЕР – знахідка для господині

Займатися вирощуванням помідорів – це моя найулюбленіша справа. На городі я завжди відводжу їм найкраще місце, і вони щороку віддячують за турботу хорошим врожаєм. Без жодного сумніву можна сказати, що під цими словами готові підписатися більшість українських господинь.

Нам тепер важко навіть уявити, що ще якихось три сотні років назад про цей овоч в наших краях і не чули. Переглядаючи вільної хвилини літературу, дізналася, що назва "томат" походить від ацтекського "томатль" ("велика ягода"). Саме так, виявляється, ці давні жителі Мексиканського півострова називали шановану ними культуру, яку вирощували з давніх часів. В Росії ж незвичний заморський овоч спочатку називали "помадоріс" ("яблуко любові"), приписуючи йому чудодійну властивість спонукати до жагучого кохання. З тих пір так і закріпилися за цим чудовим овочем дві назви. Чи зможе ще хтось із його городніх родичів похвалитися такою привілегією?

Сьогодні нікого не потрібно запевнювати, що найкраще споживати помідори свіжими. Та помідорний сезон, на жаль, обмежений у часі. Тому кожна дбайлива господиня ще й законсервує їх вдосталь, щоб і зимою бути з вітамінами. Не знаю, як у кого, але у мене чомусь раніше бувало, що в різні роки, за одним і тим же рецептом, консервація за смаком теж вдавалася порізному. І я ніяк не могла втропати, в чому ж причина... Коли одного разу їхала я в господарських справах у місто і, розговорившись у поїзді, поділилася своїми буденними клопотами з моторною компанійською жіночкою, що сиділа поруч зі мною, вона мені відкрила очі: "Слухай, людинко, це ж в першу чергу від сорту залежить.! Ось візьми собі Призер, я якраз доньці на гостинець везу, розведеш собі, то і з консервацією вже ніяких проблем не матимеш, ще й родичі спасибі скажуть".

Мені залишилося тільки сердечно подякувати щедрій жіночці, і наступної весни Призер вже склав гідну компанію всім іншим сортам, яким довелося дещо потіснитися на помідорній грядці. Слід зауважити, що показав він себе непогано: ранній, низькорослий, стійкий до фітофтори (а я так переживала), та й врожайність, відверто сказати, радувала око й душу. Плоди його були середнього розміру, дуже тугі червоні сливки, і на смак нівроку, і зберігалися також добре. А що вже до перевезення витривалі!

Як і радила мені жіночка, майже весь Призер я використала на консервацію. І сорт, без перебільшення, виявився ідеальним для консервування. За зиму всі закрутки розійшлися на ура. А гості, посмакувавши на свята маринованих помідорчиків, все просили поділитися рецептом. Я тільки посміхалась і зауважувала, що не в одному рецепті справа...

Відтоді кожного року будь-який помідорний рецепт у моїх рідних отримує лише одну оцінку: відмінно. І все це завдячуючи Призеру. Я тепер здогадуюсь, хто дав цьому сорту таку горду назву. Напевно, вдячна рідня того селекціонера, невтомною працею якого він був створений. І, як показує практика, назву цю він отримав цілком заслужено.

Мені хочеться, щоб і читачі журналу змогли скористатися моїм досвідом, виростити у себе цей чудовий сорт та щорічно радувати свою сім'ю консервацією відмінної якості. Цього року також видався хороший врожай, і у мене є можливість кожному бажаючому вислати пакетик насіння Призера безкоштовно, в подарунок. Для відповіді потрібно лише вкласти заадресований конверт.

Н.В. Цибень,
с. Смоляри, Старовижівський р-н, Волинська обл., 44425.

Сорт Крайова

Насіння сорту Крайова одержав із Литви. Це унікальний багаторічний кімнатний сорт польської селекції. Висота куща – 1 м, а суцвіття з'являються у пазусі кожного листка. Суцвіття дає п'ять плодів.

З посудом для вирощування кімнатних томатів проблем немає, на базарах продають чудові пластмасові чотирикутні, горщики різного об'єму. Щоб заповнити їх ґрунтом, вирішив, що для цього придатні земляні суміші для квітів. На вигляд земля добра, в ній є і компост, і торф. Насіння потримав 30 хвилин у марганцівці, розклав у чашки Петрі і поставив у піраміду. Через два дні насіння наклюнулося. Я посіяв його у ящички, які теж поставив у піраміду. Через два дні ящики із сходами виставив на світло. Молоді рослини добре росли, адже поливав їх тільки розчином для постійного живлення.

До висоти 15 см це були міцні рослини. А потім почалося: спочатку поникли верхівки, далі поламалися стебла і рослини сорту Крайова загинули. Замість них посіяв кріп. Дружні сходи спочатку добре росли, а потім всі загинули. Тоді до мене дійшло, що це лютує чорна ніжка. Звідки вона взялася? Адже весь ґрунт взяв із пакетів для квітів. Ось вам і наука! Більше 20 років вирощував у ящичках розсаду, і ніколи такого не траплялося. Бо який би не був ґрунт, перед висаджуванням обов'язково заливав його окропом. А тут довелося пересівати. Для осінньої культури томати висівають з кінця червня по серпень, для зимово-весняної культури сіють у грудні й у січні, а для вирощування весняної культури – на балконі і в лоджіях – з кінця березня і в квітні.

Сподіваюсь вирощувати томати в кімнаті протягом усього року, хоча потрібно буде організувати освітлення, щоб для них світловий день завжди тривав не менше 10 годин.

В.В. Беспалов,
м. Миколаїв

Черемшу сіють восени

Черемша – багаторічна зимостійка рослина. І хоча її інша назва – ведмежа цибуля, зовні вона не схожа ні на цибулю, ні на часник, хоча й має з ними багато спільного. Черемша не ушкоджується хворобами й шкідниками. Це ще одне її важливе достоїнство. Листки в черемші зовні схожі на конвалію, вони зелені, великі (довжина 20–25 см, ширина 6–7 см і більше). Цибулини діаметром 1–1,5 см, видовжені, прикріплені до кореневища по одній, рідше – по дві–три.

У черемші гарний напівгострий смак і сильний часниковий запах, за своїми фітонцидними властивостями вона навіть перевершує часник. У їжу використовують переважно листки. Їх можна додавати не тільки в салати, але й у перші страви. Наприкінці червня – на початку липня листки черемші починають жовтіти й усихають, як у тюльпанів. А рано навесні її пагони пробиваються крізь сніг, який ще не розтанув. Черемша – гарний медонос і в спекотні дні, навіть у півзатінку, її квіти охоче відвідують бджоли.

Про черемшу я довідалася у 1986 році, тоді ми жили в Красноярському краї біля самої тайги, у якій є великі зарості черемші. З тих пір я й знайома з її оригінальним часниковим запахом, смаком та цілющим впливом на організм. Мене завжди захоплювала здатність черемші витримувати морози до -50°С, але ж у тій місцевості взимку такі морози бували подовгу. Наш звичний часник там не виживає, а от черемша – легко!

Пізніше ми повернулися в Київську область, де черемша теж досить популярна рослина й рано навесні завжди можна купити на ринку пучок ароматних листків для весняного салату. Саме тому якось і не було необхідності вирощувати її у своєму саду. А от коли наша родина переїхала в Полтавську область, ми навесні на ринку не виявили черемші, що полюбилася нам. Розпитавши місцевих жителів про неї, виявили, що мало хто знає що неї, і нам стало якось прикро. От і вирішили не миритися з таким положенням речей, а посадити черемшу у своєму саду.

І така нагода нам незабаром трапилася. Восени пару десятків цибулин черемші (ведмежа цибуля) нам надіслали з Карпат. У жовтні ми висадили невеликі цибулини (корінцем вниз) у неглибокі траншеї, як для висаджування ріпчастої цибулі. Глибоко садити цибулини черемші не варто, пізніше ми в цьому переконалися, коли виявили під час викопування, що вони значно заглибилися в землю. Отже, якщо садити глибоко, потім буде складно викопувати цибулини, коли прийде час їх ділити.

Відстань між цибулинами в рядку 5–8 см, а відстань між рядками довільна, адже якщо черемші не давати посіятися, вчасно збираючи насіння, то загущення їй не загрожує. А от якщо насіння не збирати, а давати йому сіятися, тоді навесні воно зійде хаотично, що призведе до значного загущення плантації. Ми цього не хочемо, тому в середині червня зрізуємо ще не розкриті жовто-зелені коробочки з насінням, кладемо їх у картонну коробку з-під торта й даємо йому добре висохнути (коробочки мають пожовкнути, повністю розкритися, а насіння – висипатися на дно коробки). А потім уже висіваємо насіння рівними рядками, і наша плантація не загущується.

Найкращі строки для висіву насіння черемші – з липня по листопад. Навесні черемшу сіяти не треба, тому що насіння все одно не зійде, а чекатиме наступної весни. Така вже особливість у цієї рослини, що насіння обов'язково має пройти зимову стратифікацію в ґрунті і потім уже навесні будуть дружні сходи. Хоча насіння черемші й насіння цибулі зовні дуже схоже, але на цьому їхня подібність і закінчується: насіння цибулі потрібно сіяти ранньої весни, а насіння черемші – тільки восени.

Місце для висаджування цибулин черемші ми вибрали тінисте, під кроною горіха й біля паркану, що дає гарну тінь у полуденний час. Тінь для черемші дуже важлива (тільки не суцільна), адже це її звичне середовище перебування в лісі, а от відкрите сонце їй не подобається. З особистого досвіду можу зауважити, що найкраще садити черемшу під кроною дерев. Користь виходить обопільна: завдяки своїй високій фітонцидній активності черемша відлякує шкідників саду, а дерево дає їй тінь, якої вона потребує, та й площа при цьому використовується раціональніше.

До ґрунтів черемша не вибаглива й може рости практично на будь-якому ґрунті.

Розмноження черемші: насінням і цибулинами з липня по жовтень. На одному місці черемша може рости

3–4 роки, а потім її треба викопати, відокремити молоді цибулини від старих і знову посадити. Робити це найкраще в липні, відразу після відмирання листків, поки ще видно рядки із черемшею. Після того, як листки повністю відімруть, зробити це буде складніше, тому що без них важко визначити місцезнаходження рослин.

Ми свою черемшу ділимо восени – з вересня по листопад, цей час для нас найбільш прийнятний, тому що всі рядки черемші позначені (ми встромляємо в землю білі пластикові палички).

Добриво: восени, після другого року від дня вегетації цибулинок, ми засипаємо плантацію із черемшею тонким шаром опалого листя. Згодом ці листки й слугують добривом. Нічим іншим ми її не підживлюємо.

Збирання і заготівля: черемшу краще вживати свіжою, тому що під час сушіння її цілющі властивості дещо втрачаються. Молоді листки збирають у квітні – травні, до цвітіння.

Черемша – одна з перших овочевих трав до весняного столу. У свіжому вигляді її додають у салати, супи, у м'ясні, рибні й овочеві страви. Висушену та подрібнену зелень заготовляють на зиму як приправу до страв.

Є в мене на замітці й кілька рецептів з використанням черемші. Кращими з них я вважаю такі.

Салат

150 г черемші, 50 г зеленої цибулі, кріп, петрушка, 3 варені яйця, майонез, сіль, перець до смаку.

Всю зелень ретельно промити, подрібнити, змішати з нарізаним яйцем, заправити спеціями та майонезом. У салат можна додати до смаку крабові палички, ковбасу, твердий сир (нарізані кубиками).

Бутерброд із черемшею

150 г черемші, 100 г м'яса (або шинки), одне яйце, гірчиця, сіль – до смаку. Промиті листки черемші подрібнити ножем і покласти на шматочки м'яса, можна побризкати соком лимона й прикрасити четвертинками звареного накруто яйця, заправити спеціями.

Начинка з черемші для пирогів

У відварений рис додати подрібнені листки черемші й порізані варені яйця, сіль, спеції – до смаку, небагато води для одержання начинки потрібної консистенції.

Картопля з черемшею

Зварену або печену картоплю посипати дрібно нарізаною черемшею, посолити й заправити маслом.

Солона черемша

(до речі, за такими ж рецептами готують стрілки часнику)

Листки черемші довжиною 15 см зв'язати в щільні пучки. Скласти в скляну банку із широким горлом, пошарово перекладаючи листками хрону, чорної смородини, вишні, гілочками естрагону, декількома горошинами запашного перцю. Залити заздалегідь приготованим розсолом (на 1 л холодної води – 1,5 ст. ложки солі грубого помелу). Зверху кладуть гніт (розсіл повинен повністю покривати пучки), витримують у прохолодному місці один місяць. Зберігають у холодильнику.

Маринована черемша

Зв'язані щільні пучки черемші трохи відварюють для видалення часникового запаху, кладуть у високу скляну банку й заливають 9%-ним оцтом з олією у співвідношенні 1:3. Додають сіль до смаку, закривають щільною кришкою. Зберігають у холодильнику.

Солону або мариновану черемшу вживають як гарнір до м'ясних і рибних страв, як заправку у гарячі й холодні супи, як добавку у фарш для котлет і пельменів.

Лікувальне застосування черемші

Оскільки черемша багата вітамінами С і групи В, каротином, мінеральними речовинами, макро- та мікроелементами, містить природний антибіотик лізоцим, фітонциди й ефірну олію, її застосовують у народній медицині, головним чином при порушеннях роботи шлунка й кишківника, за відсутності апетиту, загальній слабкості, від весняної втоми, сонливості, підвищеного тиску, як протиглистяний, антимікробний та антисклеротичний засіб.

Черемшу застосовують і як кровоочисний засіб при фурункулах і висипаннях на шкірі, вона гальмує процес облисіння. З лікувальною метою пацієнтам дають сік з листків черемші, який слід приймати по 10 крапель тричі на день.

Відомий травник Кюнцле сказав про черемшу так: "Мабуть, жодна трава Землі не очищає так добре шлунок, кишківник і кров, як черемша".

Але не можна й зловживати черемшею, денна норма не повинна бути більше 15–20 великих листків.

Отже, черемша гідна поширення і для неї неодмінно потрібно знайти місце в кожному саду.

Сергій і Світлана Рябови
м. Пирятин,
тел. 063 306 37 38

Як отримати тонну овочів з сотки

Більше десяти років тому я вирішив серйозно зайнятися овочівництвом, почати так званий "овочевий бізнес". Спочатку в масштабах свого городу, потім планував розширити обсяги. Це було необхідно, щоб забезпечити родину фінансово, а також продуктами. Одночасно була і теорія, й практика. Згадував, чому ж нас навчали на уроках агрономії, плюс самоосвіта по книгах, підручниках, посібниках для бригадирів-овочівників. Всі ці знання неодноразово згодилися на практиці.

Коли читав деякі дані з цих посібників, нерідко виникали сумніви: чи тією справою я зайнявся, чи вистачить площі моїх ділянок для виробництва овочів? А сумніви виникали ось чому. Приводилися таблиці врожайності різних овочів. Це були не досить великі цифри. Майже по всіх овочах врожайність на колгоспних полях становила від 150 до 300 центнерів з гектара, або в перерахунку на сотку 150–300 кілограмів. Для мене це було дуже мало. Можливо, для великих площ це добре, але для моїх не досить великих ділянок таке не підходило.

Та поступово, рік у рік я використовував нові, кращі сорти овочів, ознайомлювався з передовими методиками високоврожайного овочівництва, запозичував цікаві технології, розробляв свої методи. І поступово, за кілька років збільшив урожайність овочів у 4–5 разів порівняно з колгоспними результатами.

Як стверджують вчені-дієтологи, спеціалісти з раціонального харчування, людині на добу необхідно споживати 400–500 г різних овочів і 300 г картоплі. За рік це приблизно 160 кг овочів і 120 кг картоплі. Заокругливши, отримаємо 300 кілограмів. Тож якщо взяти колгоспні врожаї, людині необхідно отримати повноцінний врожай з двох соток, щоб прохарчуватися протягом року, а родині з 5 осіб потрібно 10 соток площі і півтори–дві тонни овочів на рік.

Спілкуючись з простими селянами, людьми, що обробляють свої ділянки, виявив цікаву річ. Більшість з них, маючи великі городи (10–50 соток), не забезпечують самі себе овочами, не кажучи про те, щоб продати надлишки. Ситуація на городах звичайних українців має приблизно такий вигляд: "Моркву сіяв – не зійшла, буряки вродили, а картоплю жук поїв, помідори почорніли, огірки є, тільки мало, зате гарбузів багато і кріп по всьому городу".

Звичайно, це узагальнений опис, залежно від погоди, регіону, уподобань та можливостей господаря. Результати можуть бути іншими, але загальна картина така – врожаї мізерні. Та якщо з розумом розпорядитися своїми можливостями: підібрати гарні врожайні сорти овочів, правильно їх доглянути, запровадити інтенсивні технології, то результати будуть зовсім іншими. 500–1000 кілограмів овочів можна отримати навіть з однієї сотки городу, повністю забезпечивши свою сім'ю овочами. А на решті городу можна вирощувати овочі на продаж, або для господарства, або для родичів. А якщо порівняти затрати праці: що легше – якісно обробити 1–2 сотки чи все літо безнадійно боротися з бур'янами, шкідниками, посухою на 10–20 сотках? Коли підрахувати витрати на насіння,добрива, полив і т.д., мимоволі згадується не дуже коректна приказка: "Чому ми такі бідні..."

Одна з головних складових успіху – це якісне насіння найбільш продуктивних, врожайних, стійких сортів овочів. Його можна придбати в магазинах, на ринках, у сусідів. Але ніхто не дає гарантії його сортових і посівних якостей. Хіба що деякі підприємства, яких перевіряють у насіннєвій інспекції.

Останнім часом я перейшов на насіння власного виробництва. Найбільш врожайні, стійкі до хвороб сорти вирощую самостійно, слідкую, щоб не було перезапилення, щоб гарно дозріло, правильно зберігалося. Хоча в моїй колекції більше 350 сортів різних овочів, квітів, та є з-поміж них улюблені, які забезпечують найбільшу врожайність, не дуже примхливі, що дають смачні, красиві плоди за різних погодно-кліматичних умов. Саме цим овочам я віддаю перевагу у своїй діяльності:

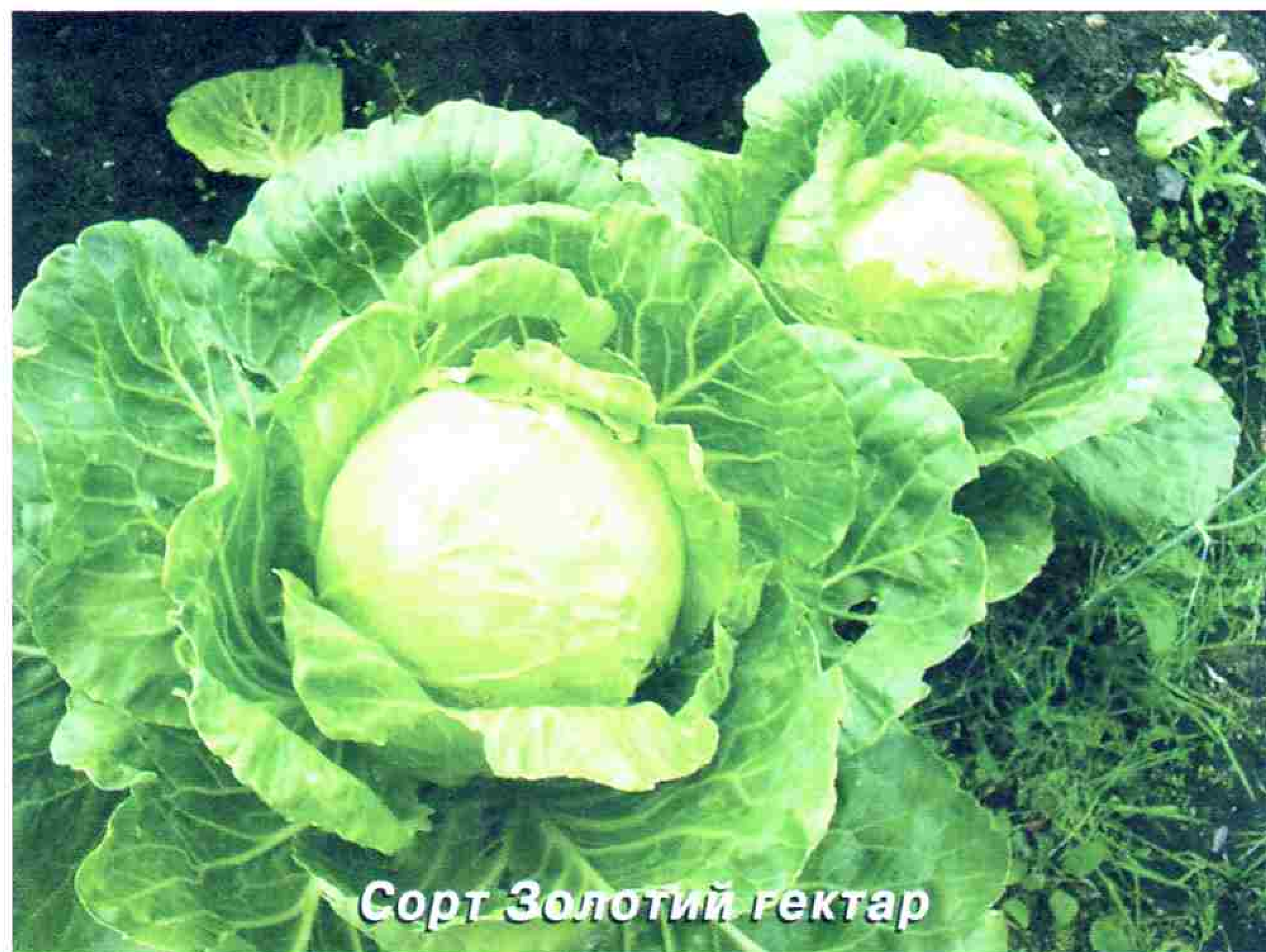

Сорт Золотий гектар

Сорт Загадка

1. Помідори сорту ***Загадка*** та ***Південна пальміра*** – надійні сорти. Посадивши будь-який з них, я збираю більше однієї тонни плодів з сотки. Кущі в них міцні, потужні, невисокі (підв'язувати не обов'язково), стійкі до несприятливих погодних умов, дозрівають рано. Плоди великі, 150–200 г, червоні, круглі, міцні, красиві та смачні.

2. Помідор *Гігант*, сорт з дуже великими (500 г і більше), дуже смачними, солодкими плодами. Кущі високі, тож необхідно підв'язувати й пасинкувати. Врожай – до 10 кг з куща.

3. Огірок *Криниця* – один з моїх улюблених. Хоч є ще кілька сортів з подібними характеристиками. ***Голубчик*** – дозріває рано, через 20–25 днів від висаджування 20-денної розсади в горщечках. Плоди дуже красиві, не гіркі, зі справжнім огірковим смаком, середнього розміру, масою 80 г, придатні для соління. Сорт стійкий до хвороб і завдяки цьому плодоносить до глибокої осені. Пустоцвітів мало, врожай дуже великий.

4. Капуста сорту ***Золотий гектар*** – середньоранній сорт, універсальний у використанні. Висаджений рано навесні трохи загущено, швидко, за 60–70 днів формує щільні головки масою 1–1,5 кг. Частину насіння висівають трохи пізніше і більш розріджено, тоді головки набирають до 3 кг. Сорт стійкий до спеки й розтріскування. Врожай – до 800 кг з сотки.

5. Капуста сорту ***Ярославна*** – пізня, великі, трохи приплюснуті головки масою 3–5 кг. Всередині капуста білосніжна, стійка до розтріскування, дуже смачна квашеною, чудово зберігається.

6. Морква сорту ***Королева осені*** і схожа на неї ***Олімпія*** – сорти дуже продуктивні. За ранньої сівби вже на початку липня можна виривати невелику ранню моркву, та якщо вчасно й правильно прорідити, до осені виростають справжні велетні – 300–500 г. Коренеплоди добре зберігаються, смачні й солодкі. Врожай – до тонни з сотки.

7. Буряк сорту ***Делікатесний*** – з назви зрозумілі особливості сорту. Плоди великі, 400–500 г, округло-овальні, всередині темно-вишневі, ідеальні для вінегретів, борщів. Гарно зберігається, надійний і високоврожайний сорт.

8. Перець *Білозірка* – ранній, солодкий салатний перець, плоди красиві, конусовидні, масою 110–130 г, спочатку світло-салатного кольору, при достиганні яскраво-червоні. Середній врожай – до 20 плодів з куща.

9. Редиска *Сакса* – один з найбільш ранніх сортів, стійкий до весняних похолодань, гарно росте у плівкових парничках. Коренеплоди соковиті, гарного смаку, яскраво-червоні. Для того, щоб редиска не йшла в стовбур і швидко не трухлявіла, її необхідно сіяти якомога раніше, у березні, і накрити плівковим укриттям. Так вона і достигає швидше, і врожай вищий, та й шкідників майже немає. Врожай достигає до нашестя блішки, яка у відкритому ґрунті знищує врожай. Після того, як редиску зібрали у травні, на це саме місце висаджуєте розсаду помідорів, огірків або висіваєте інші культури.

Сорт Сакса

Сорт Гігант

10. Гарбуз *Новинка*. Гарбуз не відноситься до овочів першої необхідності, але як без нього обійтися? За смаком і корисними властивостями перевершує багато фруктів, а які смачні страви готують з нього! Та й для господарства це незамінний продукт, для годування домашньої живності. На відміну від звичних сортів, Новинка має цікаву форму – булавовидну, всередині без пустоти, з суцільною м'якоттю, це дуже зручно. Середня маса – 4–6 кг, але при цьому втричі менший об'єм, ніж у звичайних кулястих гарбузів, тому їх зручно транспортувати і зберігати. Новинка має смачний оранжевий м'якуш, багато цукрів, каротину. Сорт високоврожайний і довго зберігається.

Сорт Білозірка

Ці 10 сортів овочів за правильного догляду забезпечують врожайність 800 і більше кілограмів з сотки, а деякі – понад тонну. Гарні для домашніх потреб, та й для ринкових продажів, стійкі за несприятливих умов, красиві й смачні. Можуть добре родити в різних регіонах країни.

Весь свій досвід, свої секрети, розробки, методики одержання високих врожаїв я зберігаю. Підготував кілька рефератів з цими порадами. Є матеріал "Овочівництво без поливу" для отримання пристойного врожаю в посуху. Метод "Лінива грядка" допомагає з мінімальним доглядом збирати високі врожаї овочів, більше тонни з сотки. Інструкція "Овочевий бізнес" допомагає в освоєнні цього виду діяльності, та й для домашніх потреб незамінна. Збірка порад "Таємниці високих врожаїв" допоможе виростити гарний врожай картоплі, інших овочів.

Усіма цими методами я при потребі користуюся сам і готовий ознайомити з ними всіх бажаючих. Також є насіння багатьох сортів. Можу допомогти отримувати високі врожаї. Кілька насінин одного із згаданих мною сортів, на вибір, надішлю безкоштовно. Якщо є якісь запитання – телефонуйте або пишіть, вклавши конверт для відповіді.

М.П. Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля,
Херсонська обл., 74000,
тел. 067-148-57-14.

Мускатні делікатеси

Небесна солодка

Прихильники дієтичного харчування, як і я, строго стежать за новинками селекції гарбузів, щоб знайти для себе якийсь невибагливий і дуже смачний сорт. Два з таких сортів надіслали мені колеги з Харкова. Мені ці гарбузи сподобалися, і тому я хочу познайомити читачів із ними.

Їхні плоди невеликі й дуже зручні для невеликої родини з двох–трьох чоловік. Їхня маса не перевищує й 2 кг. Це столові гарбузи Небесна солодка й Ленінградська. Бронзова кора дуже тверда, що дає змогу зберігати плоди до нового врожаю.

Булавовидна форма плодів нагадує сорти гарбузів Кубанська груша (4–6 кг), Арабатська (3–5 кг) і Арахісова (1,5–2 кг). Невелика навколоплідна камера розміщена тільки в розширеній округлій частині плоду. Насіння дрібне, кремового кольору й дещо дрібніше вищезгаданих сортів. М'якоть щільна, хрустка, жовтогаряча, воскової консистенції. Ароматний запах має присмак мускатного горіха й фруктів, що поглинає запах гарбуза.

Мускатна часточка

Використовують цей гарбуз для приготування запіканок, каш, соків і пюре для дитячого харчування та для інших потреб. Гарбузи сортів ***Небесна солодка*** (1,5–2 кг) і ***Ленінградська*** (1,2–1,8 кг) невибагливі у вирощуванні, але потребують уваги щодо перезапилення з іншими баштанними культурами, навіть із кабачками й огірками. За строками дозрівання це середньостиглі сорти. Збирати їх варто тоді, коли плоди повністю достигнуть. Про це свідчить поява матового нальоту на поверхні, його не потрібно знімати при зберіганні.

Ленінградська

Для гурманів – любителів гарбузів буде цікавим сорт ***Мускатна часточка***. Це теж сорт французької селекції, як і відомий нам уже кілька років червоноплідний сорт Віф Руж де'темз. Форма плода теж округла, плоска, із зубчастими краями. Кожний сегмент зубця становить окрему часточку. Це пізньостиглий сорт і строк його збирання визначають за кольором плодів.

Стиглі плоди мають коричневе забарвлення. Це буває приблизно у третій декаді вересня – на початку жовтня. Якщо збирати плоди, що не достигли (зеленого кольору), не буде стандартного мускатного смаку й фруктового аромату. М'якоть стиглих плодів жовто-жовтогаряча, щільна, хрустка. Кора тверда, це дає змогу зберігати плоди тривалий час, без втрат смакових якостей.

Часто в листах читачі уточнюють строки висіву гарбузів. Оскільки гарбуз – теплолюбна рослина, то насіння треба висівати в добре прогрітий ґрунт. Цей строк припадає на час цвітіння яблунь.

Що робити, якщо надто густі посіви гарбузів? Нічого страшного тут немає. Потрібно пройтися по рядках і видалити зайві рослини, залишивши по 1–2 у лунці. Це залежить від ширини міжрядь. Вони не повинні бути меншими 1,5 м. Або є простий дідівський спосіб: "покосити" батогом листки (проріджування листків). Тоді квітковий пилок буде гарно обвітрений і це поліпшить запилення.

Сподіваюся, читачам сподобалися новинки сортів гарбузів. Якщо виникнуть інші питання щодо їхнього вирощування, запитуйте. Відповім на сторінках журналу "Дім, сад, город". Щоб придбати насіння, потрібен каталог. Для його одержання слід надіслати підписаний конверт на мою адресу.

В.І. Чебаненко,
Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39150.

Багатоликий доліхос

Доліхос лябляб, або лобія, або гіацинтові боби (Dolichos lablab L., Lablab vulgaris Savi.) – однорічна трав'яниста рослина родини бобових, що має харчове, лікарське і декоративне значення.

Листки великі, серцеподібні, трійчасті, зелені, червонуваті або пурпурні. Рослина витка, довжина стебел 3–4 м, обвиває опору проти годинникової стрілки. Квітки метеликові, зібрані в довгі (до 40 см) суцвіття – пазушні багатоквіткові грона, спрямовані вгору. Вони схожі на орхідеї, мають ніжний аромат, як у гіацинта. У квітництві доліхос ще називають "кучерявим бузком".

Цвітіння триває з червня–липня до морозів, одна кисть цвіте до трьох тижнів, тому на рослині є одночасно безліч і суцвіть, і бобів різного ступеня стиглості.

При вирощуванні потребує опори, подібно до виткої квасолі. На городі як опору можна використовувати кукурудзу, посіяну рядами – кулісами. Ліана придатна для декорування "непрезентабельних" куточків ділянки, господарських будівель, формування зелених стінок, затінення альтанок.

У доліхоса декоративний ефект справляють не тільки квітки і листки, а й боби, які забарвлені в насичений буряково-червоний колір (можуть бути й іншого кольору – зелені різних відтінків, жовті). Боби вигнуті, пласкі, з носиком, довжиною до 6 см. Вони мають пергаментний шар, тому в їжу придатні тільки молоді (недостиглі, типу фляжеоль) і достиглі (чорного кольору).

Доліхос як овочева рослина відомий із прадавніх часів. У кулінарії його використовують подібно до квасолі. Боби мають ніжний трав'янистий смак, що нагадує спаржеву квасолю. Маса 1000 насінин 120–150 г. Схожість насіння зберігає 4–5 років.

Агротехніка вирощування доліхосу така сама, як і у квасолі кучерявої, або, якщо йдеться про квіткову ліану, подібна до іпомеї ("кручені паничі"). Вирощують його на теплих, добре освітлених ділянках; у тіні він розвивається погано, пізніше зацвітає, цвітіння не рясне.

Доліхос потребує пухких, поживних, помірно зволожених ґрунтів, з реакцією ґрунтового розчину, близькою до нейтральної (кислі й сильно лужні не витримує). У північних областях України у відкритий ґрунт сівбу проводять у першій декаді травня. Насіння висівають через 30–50 см на глибину 3 см.

О.В. Позняк,
ДС "Маяк" ІОБ НААН,
Чернігівська обл.

Як правильно готувати ліки з овочів

Надзвичайно важливе значення має форма приготування й застосування ліків із овочів. Здебільшого, в народній медицині використовують свіжі або висушені плоди, відвари, настої та сік із них. Але нагадаємо, що при цьому слід суворо дотримуватися рекомендацій фахівців щодо їхнього приготування.

◈ ***Овочі***, які використовують для лікування, мають бути свіжими та без ознак псування. Мити їх необхідно свіжою чистою водою до повного видалення пилу й бруду.

◈ ***Сік.*** Зазвичай, хворі не дуже охоче п'ють сік з окремих овочів (картопляний, буряковий тощо), тому за необхідності його можна присмачити, додавши трохи соку з іншого овочу або 1–2 краплі будь-якої есенції.

◈ ***Настій.*** Готувати настої у великих кількостях не рекомендується, бо за тривалого зберігання вони псуються. Для приготування настою необхідну кількість подрібненої сировини поміщають у чисто вимитий посуд (скляний, фаянсовий, порцеляновий або емальований) і заливають холодною перевареною водою згідно вказаної у рецепті кількості.

Потім посуд поміщають у каструлю з киплячою водою й при частому помішуванні нагрівають вміст внутрішньої посудини протягом 15 хвилин, після чого охолоджують його не менше 45 хвилин. У цей час у розчин продовжують переходити лікарські речовини. Потім отриманий настій проціджують. Тепер він готовий до вживання.

За будь-яких обставин не слід "спрощувати" спосіб приготування настоїв, поміщаючи посуд із лікарською сировиною й водою безпосередньо на вогонь. Чимало лікарських речовин відрізняються невисокою стійкістю і за такої грубої обробки сировини можуть зруйнуватися.

◈ ***Відвар*** виготовляють переважно із твердих частин рослин. Відміряну або зважену подрібнену сировину поміщають у ємність із кришкою й заливають холодною водою в необхідному співвідношенні (зазвичай, 1:10, 1:20 для внутрішнього застосування і 1:5 – для зовнішнього використання). Кип'ятять 20–30 хвилин. Проціджують, зазвичай, через подвійний шар марлі, відтискуючи сировину. Об'єм отриманого відвару доводять перевареною водою до необхідної кількості, промиваючи вичавки.

Вживають відвари, як правило, охолодженими. Виняток становлять лише ті, що мають сечо- та потогінні властивості. Їх п'ють теплими або гарячими. Зберігають у холодильнику не більше 3–4 днів. Перед вживанням збовтують.

◈ ***"Овочевий" чай*** заварюють окропом, дотримуючись вказаного у рецепті часу (квітки заварюють у фарфоровому чайнику, листки кладуть у гарячу воду й кип'ятять 3–5 хвилин або заливають крутим окропом, корені, стебла й грубі частини рослин подрібнюють). Після цього чай обов'язково зціджують, оскільки подальше екстрагування може призвести до вилучення небажаних речовин і погіршення властивостей приготованого напою.

◈ ***Висушену сировину*** обов'язково переглядають через певний час, аби не допустити псування: почорніння, пліснявіння, прілості, що може призвести до погіршення самопочуття у хворого або навіть серйозного отруєння.

Слід зазначити, що препарати з овочевих рослин справляють багатобічний вплив на організм людини, що виправдовує застосування тих самих овочів для лікування різних захворювань. Однак приймати рослинні лікарські форми потрібно з великою обережністю й обов'язково після консультації з лікарем, аби не спричинити небажаних наслідків.

СОКОЛІКУВАННЯ

Овочеве соколікування – ефективна профілактика й лікування багатьох захворювань, зміцнення імунітету.

Щоправда, дехто може заперечити, що овочі цілком можна їсти в сирому вигляді, бо це значно простіше й швидше щодо їхнього приготування. Тим більше, що в них містяться ті самі корисні речовини, що й у соках. Але ж у соках вітаміни, мінеральні речовини й ферменти перебувають практично в "чистому" вигляді і засвоюються дуже швидко – приблизно за 10–15 хвилин після вживання (для порівняння: 1 склянка морквяного соку еквівалентна 2,5 кг моркви).

Однак при цьому слід пам'ятати, що якість соку перш за все залежить від стану сировини. Овочі мають бути обов'язково стиглими. Чистять і ріжуть їх безпосередньо перед приготуванням соку, інакше вони втратять значну частину поживних речовин. Пити соки потрібно маленькими ковтками, змішуючи зі слиною, і вживати радять лише свіжі соки, що не піддавалися термічній обробці, бо під час нагрівання їхня лікувальна цінність різко знижується.

Крім того, соколікування варто починати з овочів, які подобаються хворому. При цьому враховується смаковий фактор, призначається дієта, що відповідає його потребам і полегшує початок лікування сирими соками.

Спочатку рекомендують не змішувати соки, щоб у такий спосіб визначити індивідуальний смак, потреби хворого. Незмішаними можна вживати морквяний, селеровий, томатний та інші соки, а нестачу в них фруктових кислот компенсувати додаванням соку ревеню або лимона.

Як добавки можна використовувати соки редиски, редьки, цибулі, часнику, пряних культур. Такі добавки особливо потрібні до соків із огірків, гарбуза, листкових овочів і в невеликій кількості до соків із коренеплодів.

Соки з листкових овочів, що мають прісний смак, також потребують добавок для присмачування. Зазвичай, їх розбавляють соками з коренеплодів у співвідношенні 1:2, невеликою кількістю соку ревеню, лимона, цибулі, а також дикорослих рослин. Соки редиски й редьки найкраще додавати до соків з коренеплодів, насамперед до моркви, а також до томатного соку.

У випадку приготування суміші соків слід дотримуватися їхньої сумісності. Особливо сприятливі подвійні суміші таких соків: яблук і моркви, коренеплодів і селери, груш і редьки, яблук і помідорів, ананаса й селери, апельсина й редьки, а також огірків, помідорів, гарбуза, дині з яблуками, редискою або редькою. Роблять також потрійні суміші соків, додаючи до двох основних соків сік ревеню, лимона, цибулі, зелених овочів. Однак у перші дні соколікування варто втриматися від змішування соків та інших не рекомендованих експериментів.

І насамкінець слід зазначити, що не потрібно вживати соки літрами, адже це може зашкодити організму. Достатньо випивати по 0,5 склянки в день протягом 1–2 тижнів за умови, що у вас немає протипоказань до такого лікування.

О. Кисленко, Р. Овсієнко

При судомах у ногах

Судоми – це раптове мимовільне скорочення (спазм) одного або кількох м'язів, яке супроводжується різким болем. Найчастіше судоми виникають у литкових м'язах. Причина їхньої появи ще повністю не вивчена і залежить від різних чинників: стреси, перевтома м'язів ніг, нестача кальцію в організмі, переохолодження, тривала перерва в їжі, а також варикозне розширення вен і плоскостопість. Нерідко судоми в ногах з'являються і під час сну. Зазвичай, це відбувається через погіршення кровопостачання м'язів ніг і через неправильне положення тіла в ліжку.

Прийоми зняття судом у литкових м'язах:

- При судомі у литці спробуйте відразу поміняти положення – випрямити ногу, потім потягнути пальці й подушечку підошви у напрямку до коліна.
- При литкових судомах потрібно взятися за п'яту і з силою стискати її, доки біль не мине.
- Помасажуйте ступні – від пальців до п'яти, литки – від п'яти до коліна.
- При частих литкових судомах з метою профілактики масажують м'язи під колінами. Після масажу можна лягти, поклавши під ноги товсту ковдру, що забезпечить відтік крові й запобігатиме повторним судомам.
- Сядьте й ущипніть кілька разів хворе місце.
- Встаньте, переносячи масу тіла на зведену ногу. Через кілька секунд циркуляція крові й чутливість у нозі відновляться.
- Розітріть ногу будь-якою зігріваючою маззю.
- Ще один цікавий спосіб при литкових судомах – пощипати шкіру над верхньою губою. При відтягуванні вказівним і великим пальцями шкіри над верхньою губою судома швидко минає. Пояснюється це тим, що на верхній губі розташовуються біологічно активні точки, при натисканні на які можна досягти розслаблення м'язів.

Для лікування судом, зокрема у литкових м'язах, а також їхнього попередження в домашніх умовах, використовують такі народні засоби:

- Лікує судоми ніг, а також оніміння пальців на руках і ногах тала вода. До неї додають сіль крупного помелу і трохи оцту, перемішують і втирають у шкіру, злегка масажуючи її.
- Коли судома зводить ногу, необхідно протерти литку шматочком лимона.
- Якщо ногу звело, то допоможе звичайний магніт, яким водять по хворому місцю, доки судома не пройде.
- Коли починається судома, покладіть на кінчик язика трохи кухонної солі й потримайте її з відкритим ротом. Судома минає за 3–5 хвилин, після чого потрібно сполоснути рот від солі.
- Перевірений профілактичний засіб від судом м'язів – це молочне меню, особливо кефір, ряжанка, кисле молоко. Крім того, на вашому столі щодня мають бути домашні й тверді сири, квасоля, каші, овочі та фрукти.

В.О. Іванов,
м. Гайсин, Вінницька обл.

Сорт Кінг Б'юті.

Райські яблучка

Райські яблуні, неначе в казці, милують око з ранньої весни до пізньої осені. Пройти повз них неможливо, не помилувавшись ними. Вони вражають навесні вибухом цвіту від білого до темно-вишневого, а восени все гілля завішане китицями та гірляндами невеличких яблучок. Дерева різноманітні за формою (колоноподібні, кулясті, плакучі), за кольором листя (від світло-зеленого до темно-червоного), забарвленням кори (від золотисто-солом'яного до темно-вишневого), квіток (мініатюрні, великі, махрові, прості, з величезною гамою кольорів та відтінків), а також розмірами, формами та забарвленням плодів (від горохоподібних до звичайних розмірів).

Автор біля сорту Уайт Джет

Завдяки селекції райські яблуні можуть конкурувати не тільки з японськими сакурами за красою, але й можуть посперечатися з кращими сортами яблук за смаком. А щодо догляду за деревами, вони взагалі поза конкуренцією. Невибагливі у вирощуванні, стійкі до хвороб і шкідників та морозів. Догляд зводиться до того, щоб узяти до рук секатор і надати дереву бажаної форми. А королівське варення із райських яблучок дасть фору багатьом ягідним і за виглядом, і за смаком.

Вирощую близько 15 сортів райських яблунь. Це окремий сад у саду. Тут завжди своя аура, настрій. Хочу познайомити читачів з кількома сортами, що ростуть у моєму саду.

Еверест. Колоноподібна яблунька. Щорічно цвіте пишним білим цвітом. Бутони рожеві. Яблучка завбільшки 2,5 см, одномірні, жовтого забарвлення, з рівномірним насиченим рожевим рум'янцем по всій поверхні, зібрані у великі китиці, в перші роки плодоношення часто поодинокі. Мають приємний освіжаючий смак з легкою терпкістю. Сорт – хороший запилювач для яблуневого саду (має розтягнутий період цвітіння). Один з найкращих декоративних сортів, плоди якого можна застосовувати в кулінарії.

Роялті. Куляста яблуня. Листя темно-вишневе. Колір квіток від бордового до темно-фіолетового. Квітки великі, ефектні, з подовженим періодом цвітіння. Яблучка розміром до двох сантиметрів, насиченого темно-вишневого забарвлення, на довгих черешках. Протягом усієї вегетації має неперевершений декоративний вигляд.

Кінг Б'юті. Плакуча червоноплідна яблуня. Червоне листя, квітки насичено-рожеві, великі, зібрані в китиці. Пагони звисають до самої землі. Дуже висока урожайність, гілки просто обліплені плодами, нагадуючи вишню. Плоди на довгих черешках, розміром до 1,5 см, червоні. Ідеально підходять для приготування царського червоного варення.

Уайт Джет. Плакуча жовтоплідна яблуня. Зелене листя. Бутони рожеві, цвіт білий. Найдовше і пишне цвітіння з-поміж райок. Яблучка жовті, на довгих черешках, зібрані в китиці до 5 шт. Пагони обліплені звисаючими плодами. Після перших приморозків стають дуже смачні. Можна використовувати для приготування джемів, варення.

Райські яблучка можна маринувати, додавати при солінні до помідорів та капусти, це надасть неповторного аромату. Для тих, хто п'є свіжовичавлений сік, додайте декілька райських яблучок, і ви одержите новий, більш освіжаючий і тонізуючий напій. І наостанок – королівське варення. Візьміть 1 кг райських яблук (разом з плодоніжками), наколіть їх зубочисткою біля плодоніжки, кип'ятіть 5 хвилин. Відкиньте яблука на друшляк і облийте холодною водою. Перекладіть їх в емальований або алюмінієвий посуд.

Підігрійте 400 мл води і розчиніть у ній 800 г цукру. Отриманий сироп доведіть до кипіння і залийте ним райські яблука. Майбутньому варенню з райських яблук дайте настоятися протягом трьох годин, потім доведіть до кипіння і варіть 10 хвилин. Вимкніть вогонь і

Квітує Кінг Б'юті.

Достигають плоди сорту Еверест.

Квітує Роялті.

дайте йому настоятися 12 годин. Повторіть цикл: поставте на вогонь, доведіть до кипіння, варіть 10 хвилин і залиште настоюватися на 12 годин. З решти води і цукру зробіть сироп, додайте його в ємкість до варення з райських яблук, доведіть до кипіння, останній раз проваріть 10 хвилин і гарячим розлийте в банки.

Але родзинка полягає не в цьому. У королівського варення має бути не лише гарний смак і неперевершений вигляд, а й загадка. Ось цим я і хочу поділитися з читачами. Перед тим як розлити варення, треба нарвати листя вишні, смородини або винограду. Занурити його в окріп на кілька секунд і розкласти в банки. Наприклад, на півлітрову покласти 10 листочків, 5 з них покласти на дно банки, розлити варення і прикрити ще п'ятьма листочками. Банки закрити і помістити до підвалу. Яке листя покласти до варення – кожен вибирає сам за смаком. Воно передає варенню свої неповторні аромати. Подаючи до столу, на тарілці спочатку викладають листя, потім на ньому гроно з яблучок. Бездоганний естетичний вигляд, підкріплений чудовим смаком, оце і є королівське варення.

В'ячеслав Францішко,
тел. 067 38 10 785
http://rozkish.com.ua/

Запорука успіху – вдалий вибір сорту

***В** останні роки аматорське виноградарство успішно розвивається у багатьох регіонах України, в тому числі в центральних і північних районах. У зв'язку з потеплінням в останні роки місцеві виноградарі вирощують і випробовують сорти винограду від дуже ранніх до середнього строку достигання.*

Що ж повинен знати виноградар-аматор, аби правильно підібрати сорти для вирощування у своїй зоні? Адже від цього залежить кількість і якість врожаю.

За різними даними в природі існує від 10 до 20 тисяч сортів винограду, з урахуванням диких, які описані вченими. З кожним роком ця кількість збільшується: створюються нові сорти та гібридні форми з підвищеною стійкістю до хвороб та морозу, з високою якістю ягід. Зробити вдалий вибір сортів можна тільки добре вивчивши біологічні та господарські характеристики, можливості того чи іншого сорту винограду. Обираючи сорти, треба враховувати такі параметри: строки достигання ягід, морозостійкість лози, стійкість до хвороб, врожайність та якість врожаю.

Вікторія.

За строками достигання (число днів від розпускання вічок до повного достигання врожаю) сорти поділяються на групи: від надранніх до дуже пізніх (див. таблицю).

У одного й того ж сорту ягоди можуть достигати раніше чи пізніше з різницею у 10–15 днів. Ця різниця залежить від кліматичних умов місцевості, розташування виноградника, типу ґрунтів, розміщення кущів на ділянці. Тож, дуже добре ростуть і плодоносять виноградники, висаджені на південних та південно-західних схилах. Ягоди на таких виноградниках достигають на 10–15 днів раніше, ніж на виноградниках, які роташовані на рівній місцевості. У виноградниках на піщаних, супіщаних або кам'янистих ґрунтах ягоди достигають на 3–7 днів раніше, ніж на чорноземах. Якщо укривати міжряддя та ґрунт під кущами руберойдом або чорною плівкою, то це пришвидшить розвиток рослин на 7–10 днів. Значно прискорює достигання ягід і висаджування кущів винограду біля стін будинків. У мене висаджений під південною стіною будинку середньо-пізній сорт Пам'яті Негруля щороку дає врожай смачних ягід. Цей же сорт на винограднику рік у рік не накопичував достатньої кількості цукрів, і його ягоди завжди були кислі.

Використання наведених вище факторів дає можливість розширити сортимент винограду при вирощуванні його на дачних та присадибних ділянках.

За морозостійкістю сорти винограду можна поділити на такі групи:

I – високостійкі сорти, які витримують морози до -35°С і при цьому зберігається 80–100% живих вічок;

II – сорти з підвищеною стійкістю, які витримують морози до -27°С і при цьому зберігається до 80 % живих вічок;

III – середньостійкі сорти, які витримують морози до -22°С і при цьому зберігаються живими до 60 % вічок;

IV – сорти із зниженою стійкістю, витримують морози до -17°С і при цьому зберігається до 40 % живих вічок;

V – нестійкі сорти, які витримують морози до -12°С і при цьому зберігається до 20 % живих вічок.

Але цей поділ на групи умовний. Оскільки погодні умови одного року можуть бути несхожими на погодні умови іншого, тому й вегетація рослин відбуватиметься по-різному (в залежності від кліматичних умов та виконання виноградарем агротехнічних робіт).

Останнім часом селекціонерами і виноградарями-ентузіастами виведено багато нових сортів та гібридних форм з підвищеною стійкістю до морозу. Це такі сорти та гібридні форми: Восторг, Муромець, Тимур, Талісман, Елегант надранній (FV-3-15), Вікторія, Новий подарунок Запоріжжю, Лівадійський чорний, Гурзуфський рожевий, Долгожданний, Сашенька, Алєкса, Рошфор, Первозванний,Азалія, Монарх та інші, які мають морозостійкість до -25°С. Високу морозостійкість мають завезені з інших країн сорти винограду: Блек Гранд, Буффало, Катавба, кишмиші Юпітер, Венус сідліс, Гленора сідліс, які дуже популярні у аматорів. Морозостійкість до -22...-23°С мають сорти і гібридні форми: Аркадія, Флора (Лора), Кубань, Плевен (Августін), Імпульс, Надія АЗДС, Сфінкс, Фуршетний, Низина, Ювілей Новочеркаська, Преображеніє (Пам'яті Крайнова), Благовіст, Ніна, Білий КоКл, Гармонія, Сатурн (Оріон), Анюта, Геліос та багато інших.

Щодо хімічного захисту сортів і гібридних форм ви-

нограду від хвороб та шкідників, то це, гадаю, потребує окремої розмови. Залежно від стійкості до хвороб сорти винограду поділяються на групи: "0 балів" – сорти, які не хворіють і не потребують обробок; "І бал" – сорти, які дуже слабо уражуються хворобами й вирощуються без хімічного захисту; "2 бали" – високостійкі сорти, які слабо уражуються хворобами без хімічного захисту; "3 бали" – відносно стійкі сорти, хворобами уражуються слабо і потребують 2–3 профілактичні обробки.; "4 бали" – нестійкі до хвороб сорти, сильно уражуються ними і потребують 4–6 обробок; "5 балів" – сорти, які дуже уражуються хворобами і потребують більше 6 обробок за сезон.

Такі європейські й азіатські сорти, як Шасла, Кокур, Рислінг, Сенсо, Кишмиші чорний і білий, Німранг, Хусейне, Карабурну, Різамат та інші мають стійкість до хвороб 4–5 балів і потребують посиленого хімічного захисту. На своєму винограднику з такими сортами й гібридними формами мені довелося "попрощатися". Тому рекомендував би виноградарям-аматорам вирощувати нові комплексностійкі сорти, для яких достатньо двох–трьох обробок за сезон, що забезпечує екологічно чистішу продукцію.

За якістю врожаю (оцінка за десятибальною шкалою) сорти поділяються на: шедеври й еталони 9,5–10 балів; відмінної якості 8,8–9,4; хорошої якості 8,0–8,7; задовільної якості – 7,5–7,9; незадовільної якості – менше 7,5 бала.

Велике значення для виноградаря має врожайність сорту. Чим вона вища, тим економічно вигідніше вирощувати такий сорт. Більшість нових сортів і гібридних форм за правильної агротехніки мають високу врожайність, тому для отримання якісного врожаю навантаження на кущ потрібно нормувати.

За врожайністю сорти поділяються на: маловрожайні – до 5 кг ягід з куща; середньоврожайні – 5–8 кг; урожайні – 8–10 кг; дуже врожайні – 10 і більше кг ягід з куща.

Які ж сорти можна запропонувати для вирощування у більшості областей України? Для того, щоб період споживання "сонячних ягід" тривав якнайдовше, виноградар з успіхом може вирощувати сорти від надраннього до середнього строку достигання. В наших умовах усі вони регулярно плодоносять, даючи ягоди високої якості. З надранніх сортів і гібридних форм, які давно вирощуються виноградарями-аматорами, рекомендую такі: Російський ранній, Муромець, Августовський, Томайський та сорти і гібриди, виведені недавно – Тимур, Галбена ноу, Елегант надранній (FV-3-15), Рута, Парижанка, Галахад, Пульсар, Первозванний, Юліан, Супер Екстра. Вирощування цих сортів дає змогу виноградарю та його сім'ї вже на початку серпня ласувати чудовими ягодами, а за сприятливих погодних умов, як цього року, це можна робити навіть наприкінці липня.

Кубань.

Добре плодоносять у нашій місцевості такі ранні столові сорти: Восторг, Аркадія, Флора (Лора), Кодрянка, Плевен, Пісня (Восторг оригінальний), Сфінкс, Тасон, Білий КоКл, Віктор, Преображеніє (Пам'яті Крайнова),

Групи сортів винограду за строками достигання

Строки достигання	Кількість днів	Сума активних температур, (°С)
Надранні (ультраранні)	90–100	1800–2000
Дуже ранні	100–110	2000–2200
Ранні	110–125	2200–2400
Ранньо-середні	125–135	2400–2600
Середні	135–145	2600–2800
Середньо-пізні	145–155	2800–2950
Пізні	155–165	2950–3200
Дуже пізні	Понад 165 днів	Понад 3200

Ювілей Новочеркаська, Шахерезада, Сатурн (Оріон), Ксенія (Анжеліка), Благовіст, Лівія, Златогор (Кеша мускатний), Бордова мантія (Бордо), Сашенька та багато інших. З-поміж технічних та столово-технічних сортів, які з успіхом можна вирощувати для озеленення балконів, на арках, альтанках, можу порекомендувати сорти: Юпітер, Катавба, Спартанець, Августа, Венус сідліс, К-131, К-787, Київський фіолетовий, Сенека.

Моє подвір'я прикрашає альтанка, для озеленення якої висаджено сорт винограду Вікторія. Рік у рік він добре плодоносить, радуючи господарів смачними ягодами. З успіхом витримав важкі випробовування, які піднесла минула зима.

З-поміж ранньо-середніх сортів і гібридних форм дають непогані врожаї смачних ягід Надія АЗДС, Талісман, Кубань, Дунав, Кишмиш лучистий, Подарунок Запоріжжю, Восторг червоний (ЗОС-1), Богатяновський, Вєліка, Пам'яті Смольникова, Світлана, Антоній Великий, Алтай, ЧФТ, Фавор, Монарх, Граф Монте-Крісто, Ландиш, технічні – Лівадійський чорний та Гурзуфський рожевий, Балабанівський, Діамант (Олег), Буффало, Блек Гранд, Люсіль, Російський конкорд, Плєнітєль.

Кілька слів про вирощування нових, перспективних сортів і гібридних форм винограду. На даний час науковими установами та селекціонерами-аматорами виведені й впроваджуються десятки нових сортів і гібридних форм винограду різних строків достигання, з підвищеною стійкістю до хвороб і до морозу. В літературі, яка видається останнім часом, усі ці сорти та гібриди часто характеризуються найвищою оцінкою: підвищена стійкість до хвороб, висока морозостійкість та врожайність, чудові смакові якості ягід. Хочу застерегти початківців: це не завжди так.

Талісман.

Багато нових гібридних форм, описаних у літературі, самі автори не вирощують і характеристики подають зі слів виноградарів-аматорів, в кращому разі зі слів тих, хто вивів даний сорт чи форму. А такі характеристики не завжди збігаються з реальністю. І буде дуже прикро, коли ви побачите врожай і зрозумієте, що викинули "на вітер" кошти і даремно згаяли час. Тому я раджу початківцям перед тим, як купувати садивний матеріал певного сорту, побачити його, скуштувати врожай і лише тоді робити відповідні висновки щодо придатності новинки. Тільки в такому випадку ви можете бути впевнені, що придбали саме те, що потрібно. Якщо ж такої можливості у вас немає, то садивний матеріал потрібно купувати тільки у надійних, перевірених виноградарів. Особливо багато нарікань надходить від тих, хто купив новинки на ринку. У гонитві за матеріальною вигодою продавці часто забувають про честь і совість, отож з одного "чарівного" мішка витягують новинку за новинкою – що душа забажає. Через 2–3 роки, коли ви дочекаєтеся врожаю і зрозумієте, що вас обдурили, цього горе-продавця в себе на ринку ви не побачите. Він обдурює людей уже в другому місці.

З-поміж нових сортів, які я рекомендував би вирощувати, вже згадувані мною Елегант надранній, Флора (Лора), Аркадія, Талісман, Надія АЗДС, Восторг, Томайський, Пісня, Плевен (Августин), Кубань, Світлана, Кишмиш променевий, Сашенька, Сатурн (Оріон), Бордова мантія (Бордо), Пам'яті Смольникова, Ксенія (Анжеліка), Тасон, Білий КоКл, Ландиш, Пульсар, Преображеніє (Пам'яті Крайнова), Ювілей Новочеркаська, Шахерезада, Златогор, Сфінкс, Лівія, Юліан та інші. Більшість з перелічених сортів добре плодоносять у мене та у виноградарів-аматорів, з якими я підтримую зв'язки вже багато років.

Часто мене запитують: "Який сорт найкращий?" Відповісти на це питання неможливо. Бо, як каже російська приказка: "На вкус и цвет товарища нет." Це по-перше. По-друге, в даний час виноградарі вирощують стільки хороших сортів, що віддати пальму першості якомусь одному було б несправедливо. Ось чому ветерани-виноградарі завжди називають не кращий сорт чи гібридну форму, а кращу десятку. Та й то, в кожного з них вона буде своєю. Мені ж подобаються сорти, у яких висока цукристість та мускатний смак ягід. Це Тасон, Златогор (Кеша мускатний), Дружба, Мускат літній, Кишинівські зорі, Болгарія, серія Гурманів, Парижанка, Декоративний, Любимий, Ландиш, Гурзуфський рожевий, Кишмиш променевий, Алєкса, Гарольд. Вони завжди дістають схвальну оцінку тих, хто смакує їхні ягоди. Не залежуються ці сорти й на ринку.

Кілька порад, які я хотів би дати початківцям-виноградарям. Не висаджуйте сорти середньо-пізнього та пізнього строків достигання. Хоч такі сорти і виділяються за розмірами грон та ягід, але вони не встигають у нас набрати необхідної цукристості. Одержати якісний врожай на цих сортах можна за умов вирощування їх у теплицях або застосовуючи відповідні агротехнічні заходи.

Не радив би також висаджувати сорти, ягоди яких тріскаються й уражуються сірою гниллю. Такі сорти, як Краса Півночі, Лебединський-Кузьміна, Русвен, Кобзар, Лунний, Страшенський навіть за незначної кількості опадів у період достигання ягід тріскаються і

загнивають. Якість врожаю знижується або він зовсім втрачається.

І насамкінець. Щоб допомогти виноградарям-початківцям у доборі сортів, хотів би їх ознайомити з технічними характеристиками та власними спостереженнями при вирощуванні винограду на Черкащині.

Білий КоКл – перспективна гібридна форма раннього строку достигання. Достигає 15– 20 серпня. Столова форма. Сильнорослий у кореневласній культурі. Лоза визріває добре. Квітка двостатева, запилення і зав'язування ягід добре. Грона гарні, щільні, великі, масою 400–800 г. Ягоди дуже великі (36x24 мм), овально-соскоподібні, біло-зелені, на сонці із засмагою, масою до 15 г. М'якоть м'ясисто-соковита, з добрим цукронакопиченням і приємним смаком. Дуже врожайний: потребує нормування врожаю. Обрізування на 6–8 вічок. Упродовж кількох років практикую довге обрізування на 15–20 вічок з наступним нормуванням врожаю. Збираю з куща до 20 кг ягід. До хвороб цей сорт один із найстійкіших –2–2,5 бала. Морозостійкість до -24°С.

Вікторія – сорт раннього строку достигання. Сильнорослий. Грона великі, до 700–800 г, середньощільні. Ягоди червоно-малинові, великі, 28x22 мм, овальні, гармонійного смаку і високої цукристості, тому ним із задоволенням смакують оси. При повному достиганні ягід відчувається легкий мускат. Лоза визріває добре. Врожайність висока. Потребує нормування врожаю, оскільки сорт легко перевантажується урожаєм. Обрізування коротке – на 4–6 вічок. Морозостійкість -26...-27°С. Стійкість до хвороб 2,5–3 бала. У мене цей сорт задовільно росте неукривною культурою. Навіть цього екстремального року кущ, який знаходиться на арці, дав хороший врожай.

Восторг. Цього літа достиг наприкінці липня. У минулі роки достигав пізніше на 8–10 днів. Кущі сильнорослі. Грона конічні, великі і дуже великі, майже одномірні – 700–1000 г, вище середньої щільності. Ягоди великі, 6–8 г, овальні, білі, на сонці жовті "із засмагою". М'якоть ягід м'ясиста, з високим цукронакопиченням (до 26%), простого гармонійного смаку. Не тріскаються за сильних опадів у період достигання, мало пошкоджуються осами. Врожайність кущів висока, 15 кг і більше. Легко перевантажується врожаєм, тому потрібне нормування. Стійкість до хвороб – 2,5 бала. Морозостійкість до -25...-26°С. Обрізування на 8–10 вічок, можливе й коротке, на 2–4 вічка.

Аркадія. Ще ніколи в моїй практиці цей сорт не достигав так рано (5.08). При цьому майже всі грона на кущі достигали одночасно, а ягоди набрали достатню кількість цукру. Кущі Аркадії сильнорослі. Грона великі (400–700 г), часто до 1 кг і більше, середньої щільності. Ягоди великі і дуже великі (7–10 г), білі, яйцеподібні, м'ясисті. Смак простий, гармонійний. Їх дуже полюбляють оси. Врожайність висока (10–20 кг), залежить від віку куща і формування. Легко перевантажується врожаєм, тому потрібне нормування. Стійкість до хвороб 2,5–3 бали. Морозостійкість -22°С. Потребує легкого укриття на зиму. Обрізування на 8–12 вічок.

Пам'яті Смольникова – сильноросла гібридна форма столового призначення. Строк достигання ранньо-середній. Минулого року достигла наприкінці першої декади вересня. Ягоди соскоподібні, одномірні, жовті (в характеристиці жовто-рожеві), дуже великі (до 15 г), м'ясисті, приємного гармонійного смаку. Грона великі (700 –1000 г і більше). Горошіння ягід у гроні відсутнє. Врожай довго зберігається на кущах (залишене гроно провисіло на кущі без зміни смакових і товарних якостей до кінця жовтня). Ягоди не розтріскуються, не горошаться. Лоза визріває добре, більш ніж на дві третини приросту. Підтверджено високу стійкість до хвороб (2,5–3 бали). Заявлена автором гібридної форми морозостійкість -24°С. Одна з кращих новинок, виведених селекціонерами-аматорами.

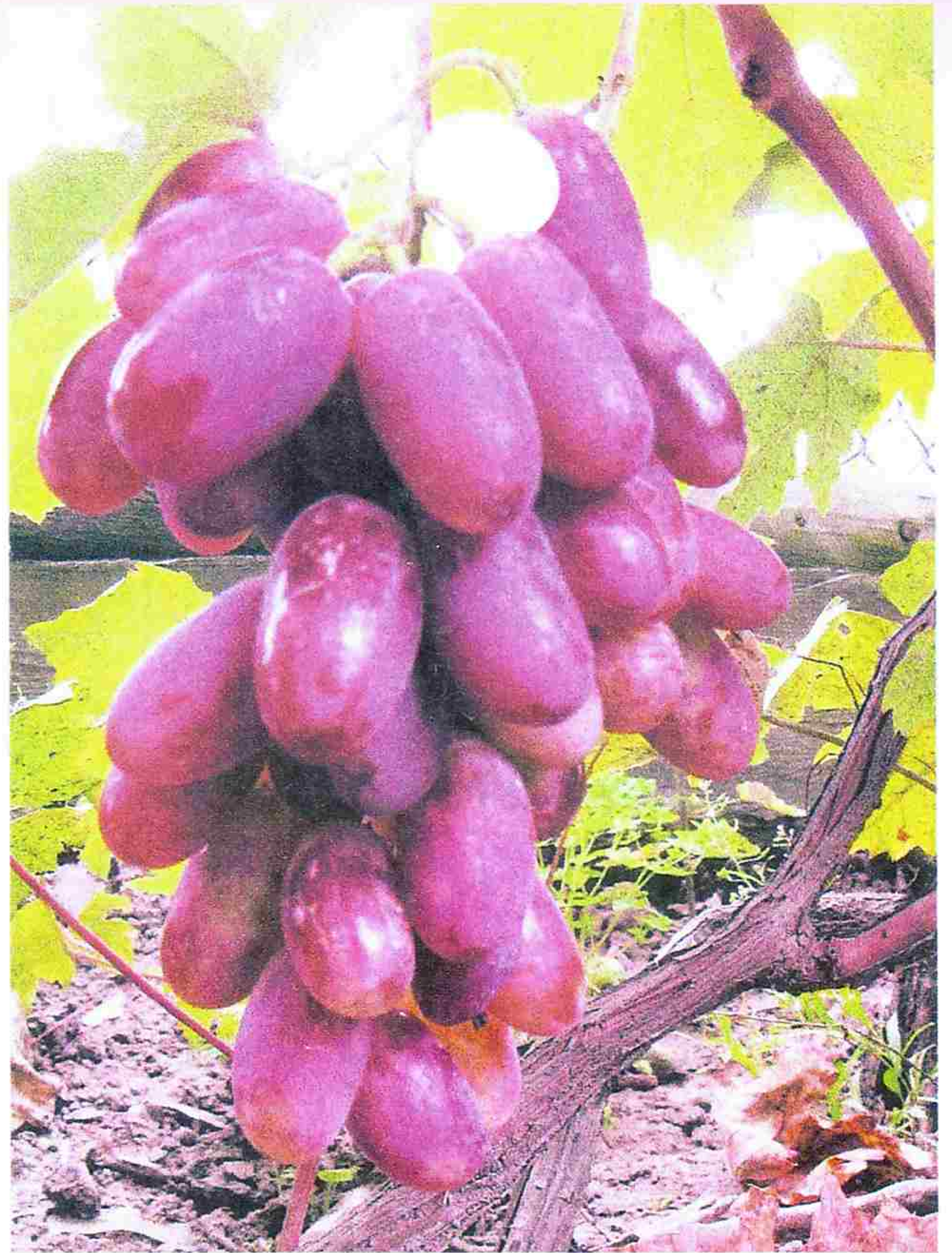

Гібридна форма Преображеніє (Пам'яті Крайнова).

Шахерезада – високоврожайна столова гібридна форма раннього строку достигання. Цього літа ягоди достигли на 1.08. Кущ сильнорослий. Грона великі, масою 700–1500 г, середньої щільності. Ягоди жовто-рожеві, м'ясисті, дуже великі (до 45x25 мм), приємного гармонійного смаку.

Не розтріскуються, горошіння відсутнє. Лоза визріває добре. Обрізування на 8–10 вічок. Стійкість до хвороб на рівні трьох балів. Морозостійкість -23°С. Одна з кращих новинок сезону.

Преображеніє (Пам 'яті Крайнова) – сильноросла гібридна форма столового призначення. Строк достигання ранній. Перші грона цієї форми цьогорічного сезону були зрізані 7.08. Грона середньощільні, великі і дуже великі (нерідко за 2 кг). Ягоди рожеві, дуже великі (15–20 г), м'ясисті, гармонійного смаку, одномірні, без горошіння. Не розтріскуються. Лоза визріває добре. Обрізування на 6–8 вічок. Легко перевантажується врожаєм, тому потрібне нормування. Стійкість до хвороб 3 бали, морозостійкість -23°С.

В. Пришляк,
смт Маньківка, Черкаська обл.

Давно закінчилися літо з його квітуванням та осінь з щедрими врожаями. І я, зазвичай, ділюся з читачами нашими здобутками у вирощуванні квітів у садку та на клумбі. Наразі ж хочу звернути увагу на вирощування кімнатних квітів, бо коли закінчуються роботи на городі й квітнику, з'являється більше можливостей приділити увагу вирощуванню кімнатних квітів, багато з яких можна виростити з насіння. Це пеларгонії, абутілон, кактуси, кальцеолярія, гербера, гіпоестес, банан кімнатний.

Кімнатні квіти з насіння

Вирощування кімнатних квітів з насіння має свої переваги: можна відразу отримати багато рослин різних сортів за досить невеликі кошти або виростити рідкісну рослину, але разом з тим цей метод потребує часу, терпіння, знань і певного досвіду. Я ж хочу звернути вашу увагу на вирощування з насіння всім відомих колеусу та цикламену.

Колеус

Колеус гібридний, або, як ще його звуть в народі, "домашня кропивка", добре відомий як кімнатна рослина. Але серед сучасних сортів дуже багато садових форм, які дедалі більше набувають популярності й з успіхом використовуються в озелененні: для клумб, бордюрів, рабаток, вазонів.

Колеус має надзвичайно оригінальне й красиве листя, його кольорова гама – від світло-зелених, майже білих, кольорів до насичено червоних, темно-пурпурових, коричневих. Листочки мають стрічки, прожилки, краплини різних за тоном та часто контрастних кольорів, створюючи у такий спосіб вишукані візерунки, котрі своїм яскравим виглядом нагадують витвори мистецтва тропіків Африки та Азії, звідки і походять ці рослини.

Форма листків також дуже різноманітна. У більшості сортів вони схожі на листочки кропиви, але є і гофровані, хвилясті. Висота рослин здебільшого 30–70 см, карликові гібриди мають висоту лише 10 см. В останні роки з'явилися ампельні форми.

Завдяки такому розмаїттю, колеус вартий того, щоб створювати колекцію його сортів. Він – надзвичайно цінна декоративна рослина.

Всю свою красу колеус подарує нам лише тоді, коли ростиме на сонячному місці, інакше листя втрачає яскравість кольорів, рослина витягується, втрачає густоту і стає неохайною. Але не дуже бажано розміщувати його на пекучому сонці, тому що сорти з коричневими та іншими темними кольорами вигорять. Рослина дуже невибаглива і легка в догляді, для неї підходить легкий садовий ґрунт з піском, багатий на поживні речовини. Колеус погано росте на важких глинистих ґрунтах. Рослина любить полив і не витримує посуху.

Розмножують колеус живцюванням або насінням. На розсаду насіння висіваємо у березні, сходить воно через 10–15 днів. Далі догляд, як за звичайною рослиною.

Якщо хочете зберегти улюблену рослину, яка росла у відкритому ґрунті (а колеус – багаторічник), пересадіть її в кімнату, де багато світла. Коли ж рослина за зиму все ж таки втратила свою декоративність, навесні обріжте пагони до висоти 10 см, які можна використа-

ти для живцювання, і поставте колеус на сонці. Дуже швидко до нього повернеться його красиве, ошатне вбрання.

Цикламен

Це чудова кімнатна рослина, що квітує взимку. Кожна рослина утворює справжній букет вишуканих квіток, схожих на різнобарвні метелики, на одному кущі одночасно квітує до 20 квіток. Різноманітна і їхня кольорова гама: елегантно-білі, ніжно-рожеві, пурпурові, двоколірні. Форма квіток також різна: прості сорти мають 5 пелюсток, махрові – до 11.

Для вирощування цієї рослини передусім необхідне терпіння. Досить сказати, що від висіву насіння до появи першої квітки потрібен майже цілий рік, але коли ви їх дочекаєтеся, всі труднощі довгого шляху забудуться і ваша праця буде винагороджена сповна. Краще пророщувати насіння у торф'яних таблетках. Потрібно взяти пінопластову тарілочку (вона гарно тримає тепло), заповнити ємкість теплою, м'якою водою в такій кількості, як того потребують торф'яні таблетки. Потім розкласти по одній насінині в кожну таблетку. Все запакувати в поліетиленовий пакет так, щоб це нагадувало парник. Поставити його в тепле темне місце з температурою +20–25°С. Якщо торф'яних таблеток немає, необхідно пам'ятати, що ґрунт має бути легким, бажано суміш листкової землі, перегною, піску і верхового торфу, котрий перешкоджатиме ущільненню ґрунту. Насіння злегка присипають ґрунтом і обережно зволожують посіви. Перед висіванням його замочують на 24 години в невеликій кількості води.

За створення оптимальних умов сходи з'являються через 4–5 тижнів. До появи сходів не слід допускати пересихання ґрунту. Проти чорної ніжки рекомендується добре змочити ґрунт перед сівбою або ж у разі загнивання сіянців фунгіцидом – превікур (0,15 %) або фундазол (0,05 %). Оптимальна температура для проростання насіння +17–18°С, для росту рослин +18–21°С вдень і +15–18°С вночі. Ґрунт має бути слабокислим (pH 6,0–6,5).

Насіння проростає специфічно. Спочатку утворюються потовщення рожевого кольору. Це майбутня бульбоцибулина, потім викидається догори у вигляді гачка перший листочок. У цій фазі рослина розвивається дуже повільно до того моменту, поки утвориться міні-бульбоцибулина і на ній з'являться справжні корінці. Як тільки почнеться інтенсивний ріст бульбоцибулини і збільшення кореневої маси, почнуть з'являтися справжні листки.

Молоді рослини пікірують двічі, перший раз у фазі двох перших справжніх листочків – їх розсаджують у горщики діаметром 7–8 см, а через 6–8 тижнів пересаджують у горщики діаметром 12 см. Якщо сіянці розвиваються у торф'яній таблетці, то пікірування значно спрощується. У горщик рослину треба висадити так, щоб верхівка бульбоцибулинки була нарівні з ґрунтом, по мірі росту бульбоцибулинки її верхня частина, на якій закладаються бутони, має бути над землею. Потрібно регулярно підживлювати рослини і помістити їх на притінене місце, за спекотної погоди регулярно обприскувати водою. Рослини зацвітають через 28–32 тижні після висіву насіння.

Рослини, що відцвіли, потребують спокою, їх розміщують у темному прохолодному місці, вкладаючи горщики на бік. Наступної зими ваш цикламен порадує вас ще більшою кількістю квіток.

У народній медицині бульби цикламену використовують для лікування гаймориту.

Раїса Боренкова,
м. Дніпропетровск

Дещо про погріб

Взимку найголовніші господарські турботи городника полягають у правильному зберіганні вирощеної продукції з власного саду та городу, яка потребує постійної уваги й догляду. Як же зберегти її якнайдовше та за найкращої якості? Лежкість овочів і фруктів залежить не лише від того, як і в якому стані вони були зібрані, а й значною мірою від режиму зберігання.

Наприклад, картоплю найкраще зберігати за температури 1–2°С і відносної вологості повітря 80–85%. А якщо температура вища? Тоді сховище потрібно охолодити. З цією метою до настання стійких морозів на ніч відкривають душники, люки, кватирки тощо, а вдень, коли повітря зовні починає прогріватися, отвори закривають, щоб зберегти запас холоду.

І це лише один приклад, коли погріб – місце для зберігання вирощених на присадибній ділянці овочів і фруктів, а також консервації і соління – потребує ретельного догляду, спеціальної обробки та дезінфекції. Якщо ці заходи не виконувати, то у сховищі заведеться пліснява й грибок, і вирощені такою важкою працею овочі просто зіпсуються, не долежавши до наступного сільськогосподарського сезону. Однак чи не найважливіше взимку – правильно регулювати температуру і вологість у погребі.

Регулювання температури і вологості

Чимало господарів, щоб контролювати температуру, вішають у сховищі термометр. Однак краще встановити у цьому приміщенні психрометр, який дасть змогу вимірювати температуру повітря і визначати відносну вологість. Адже за зниженої вологості бульби можуть підсихати, а занадто висока вологість призводить до утворення конденсату у сховищі, який у поєднанні з підвищеною температурою створює сприятливі умови для розвитку гнилей і передчасного проростання бульб.

Дещо призабутий спосіб, яким користувалися наші прадіди, нині також може стати у пригоді. З його допомогою можна контролювати зниження температури. Для цього раніше селяни встановлювали у погребах блюдця з водою. Якщо вона замерзала, це означало, що температура у сховищі становила нижче 0°С.

Слід зазначити, що для вимірювання температури у погребах чимало господарів останнім часом віддають перевагу не ртутним, а спиртовим термометрам. Адже таким чином можна запобігти небезпечному отруєнню, якщо через необережність ртутний термометр раптом розіб'ється.

Обережно: загазованість!

Якщо у погребі не загоряється сірник або гасне свічка, це свідчить про його загазованість, головним чином вуглекислим газом, який має токсичні властивості. А якщо концентрація вуглекислого газу в повітрі становить понад 10%, це взагалі небезпечно для людини. Тож за виявлення шкідливих газів у сховищі його необхідно ретельно провітрити. Якщо немає достатньої циркуляції повітря, можна занести до погреба відро з вугіллям, яке горить, або посилити рух повітря, швидко опускаючи й піднімаючи через люк на мотузці стару ковдру, сніп соломи тощо.

Вентиляція погреба

Щодо вентиляції погреба, то інколи взимку із настанням значного похолодання деякі дачники дивуються, чому в нещодавно спорудженому погребі починає капати вода зі стелі. Відповідь на це питання проста: таке трапляється через порушення температурно-вологісного режиму, який має бути забезпечений ефективною припливно-витяжною вентиляцією. Влаштувати її не дуже складно.

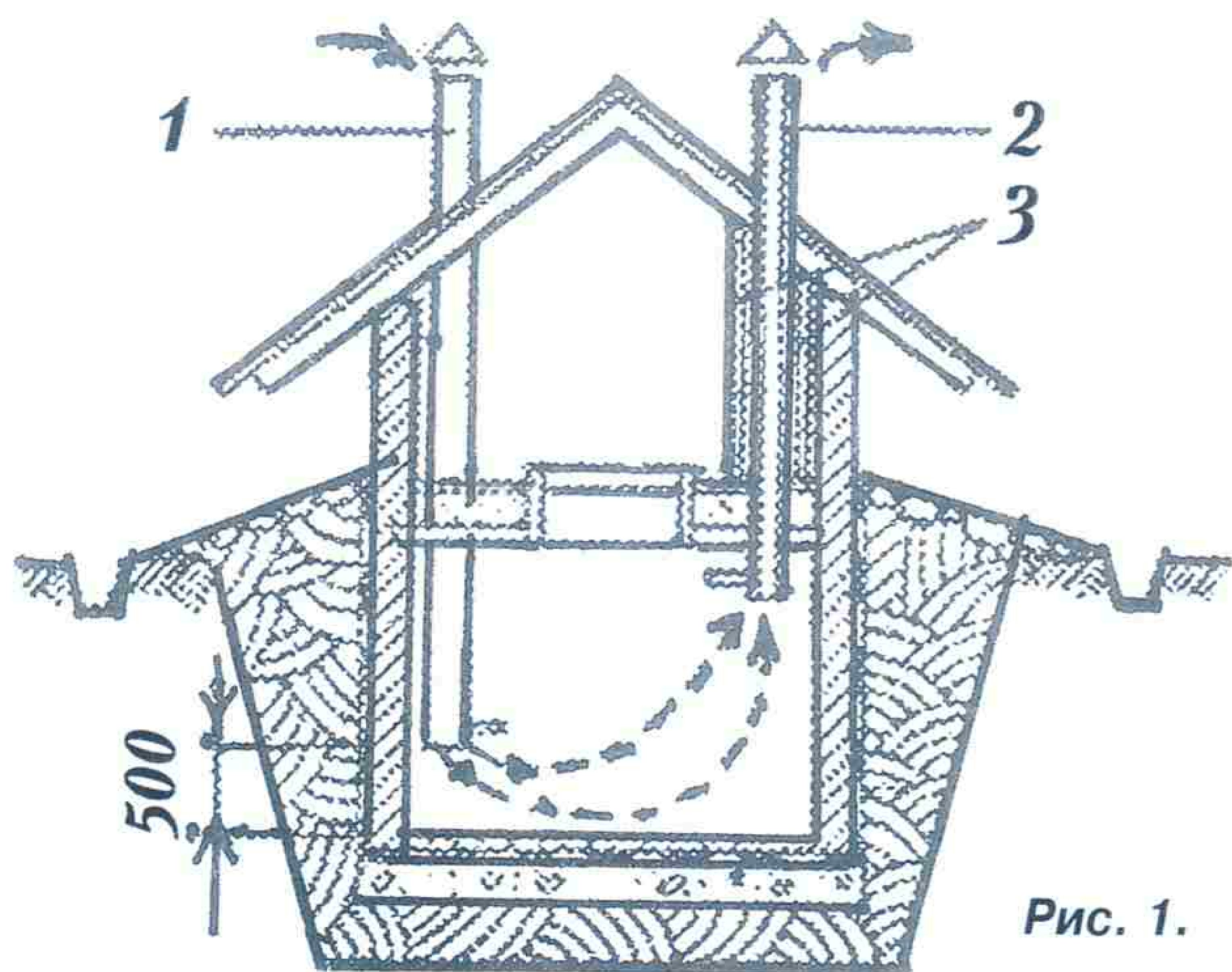

Рис. 1.

З цією метою встановлюють дві труби – витяжну й припливну, які для кращого повітрообміну розміщують на різних рівнях і бажано в різних (протилежних) місцях погреба. Вихідний отвір витяжної труби розміщують вгорі, під самою стелею сховища, а припливний – внизу, на висоті 50–60 см від підлоги (див. рис. 1).

Переміщення повітря по вентиляційних трубах відбувається за рахунок різниці питомої ваги холодного зовнішнього й теплого внутрішнього повітря, тому така система вентиляції називається природною. Для створення стійкої тяги витяжну трубу виводять вище гребеня покрівлі і в межах горища або погребиці роблять утепленою (подвійною).

Перетин вентиляційних труб вибирають залежно від площі сховища. Зокрема, для погреба площею 6–8 м^2 рекомендують використовувати витяжну трубу з перетином 12x12 см. Крім того, є додатковий приплив зовнішнього повітря через щілини й нещільності дверей і люків. Якщо ж господар планує використовувати для вентиляції лише одну трубу, то її перетин має бути не менше 15x15 см.

Вентиляційні труби роблять із товстих (30–40 мм), добре підігнаних і щільно збитих дощок. Їх забезпечують засувками (клапанами) й заслінками для регулю-

вання тяги та запобігання протягам. Крім того, дуже важливо якнайретельніше закріпити вентиляційні труби, бо від цього залежить якість роботи всієї системи вентиляції.

Перевіряють ефективність роботи вентиляції, прикладаючи до вихідних отворів труб легкі листочки паперу, а також спостерігаючи за рухом потоків повітря. З цією метою інколи використовують запалену свічку або дим. Під час такої перевірки можна побачити, як значно холодніше й щільніше повітря підтікає під нагріту частину повітря, яку змушує підніматися вгору.

Насамкінець варто зазначити, що вентиляція, влаштована у сховищі абияк та без урахування рекомендацій, про які йшла мова вище, не працюватиме, а незмінною супутницею такого погреба стануть краплі конденсату зі стелі і пов'язана з нею вологість.

На рисунку1 цифрами позначено: 1 – припливна труба; 2 – витяжна труба; 3 – утеплення.

Пропелер для... льоху

Дехто з господарів може здивуватися: для чого у погребі потрібен пропелер? Звичайно ж, не для того, щоб літати. Причина тут значно простіша, але розповім про все по порядку.

Минулого року весь вільний час влітку я витратив на спорудження нового погреба, який побудував за всіма правилами. Вентиляцію влаштував за класичною схемою: з однією припливною та однією витяжною трубою.

Але згодом на мене очікувало розчарування. Справа в тому, що з настанням незначних холодів у погребі ще було сухо, але щойно температура почала відчутно знижуватися, на стінах і стелі відразу з'явився конденсат. Проаналізувавши ситуацію, я зрозумів, що влаштована у моєму погребі вентиляція не достатня, тож необхідно було виправляти її недоліки.

За порадою свого знайомого я влаштував примусову вентиляцію, взявши за основу конструкцію невеликого вітряка-флюгера. Такі вітряки останнім часом чимало дачників встановлюють на своїх земельних ділянках. Застосовують їх не лише для визначення напрямку вітру, а здебільшого для відлякування кротів.

Що в мене вийшло, видно з рисунка 2. Проте, забігаючи трохи наперед, скажу, що застосування цього простого саморобного пристрою допомогло мені раз і назавжди вирішити дану проблему.

Отже, над коником погребиці на чотириметрову трубу витяжної вентиляції я встановив шестилопатевий вітродвигун із насадженою на вал невеликою турбіною з 8 лопатей. Ця турбіна рухомо закріплена в поліетиленовій трубі діаметром 100 мм. Під час обертання вона створює тягу, "відсмоктуючи" з погреба вологе повітря. Хвостовий пристрій тримає такий двигун завжди "обличчям" до вітру, подібно до флюгера.

Вал двигуна кріпиться на двох підшипниках, а герметичність досягається за допомогою фетрових сальників.

Слід зазначити, що я зібрав цей пристрій повністю з підручних матеріалів, але навіть якщо всі деталі й матеріали для виготовлення пропелера-вітряка довелося б купувати, то все одно він того вартий, бо слугуватиме такий пристрій довго й надійно.

Щодо мого погреба, то тепер у ньому ідеально сухо, бо навіть за несильного вітру такий пристрій працює справно й ефективно.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

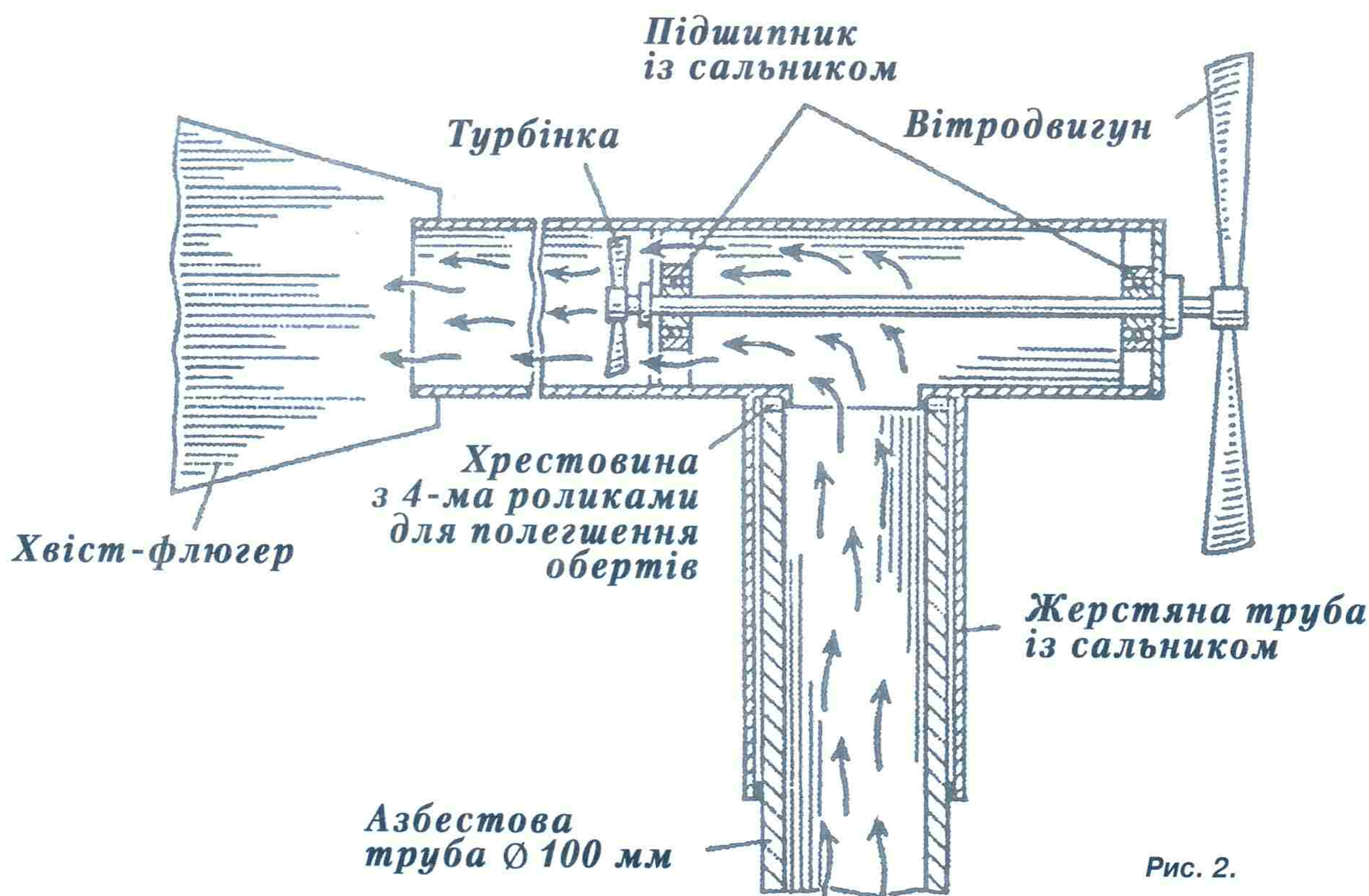

Рис. 2.

Вирощування індиків

М'язова тканина індиків становить до 75% від загальної маси тіла, а курей-бройлерів – до 60%. За м'ясною скоростиглістю індики перевершують курей, качок і гусей. За час вирощування цих птахів жива маса самців збільшується у 400 разів, а самок – у 200. Вихід м'яса в індиків вищий, ніж у курей-бройлерів, а витрати корму на 1 кг їстівних частин тушки на 15–20% нижчі, ніж у бройлерному виробництві.

Ми вирощуємо індиків понад десять років. За цей час не спостерігалося навіть окремих випадків падежу птиці, оскільки з перших днів ми неухильно дотримувалися рекомендацій та порад фахівців Інституту птахівництва ААНУ.

Крім того, вивчали літературу з вирощування індиків у передових господарствах, а в подальшому й самі почали ділитися досвідом на сторінках періодичної преси. Після публікацій наші координати з'явилися в Інтернеті. З того часу з різних областей України та СНД до нас надходить багато запитань: чому не вдається виростити індиків, яку породу вибрати, де й коли придбати молодняк, чим годувати, де утримувати і цілий ряд інших. На ці запитання я постараюся дати відповідь у цій і в подальших публікаціях.

В даний час у птахівництві стає дедалі популярнішим вирощування індиків. Основний напрямок – виробництво дієтичного м'яса, що містить мало жиру і велику кількість білку. Відмінні смакові якості, вигідне співвідношення маси м'яса до маси кісток помітно відрізняють індиків від інших свійських птахів.

Зараз досить популярні індики породи Білі широкогруді БЮТ-8; БІГ-6. У побуті їх називають "бройлерні". Протягом декількох років вирощування у домашніх умовах добре зарекомендували себе індики БЮТ-8. Ці птахи невибагливі до корму. За дотримання елементарних умов утримання забезпечується висока збереженість молодняку. За 6 місяців жива маса самців досягає 18–22 кг, а самок 8–11 кг. Таку масу індики набирають від обмеженого вигулу та годування збалансованими щодо вітамінів та мікроелементів комбікормами заводського або домашнього приготування. У раціон також вводимо коренеплоди – варені моркву і картоплю, а буряки в сирому вигляді. На випасі відгодівля подовжується.

Вирощування індичат вимагає знань, постійної уваги, дотримання чистоти, теплового режиму, профілактичних заходів для попередження захворювань. Хворобі легше запобігти, ніж лікувати. Багато птахівників не справляються з цим завданням і птахи гинуть на різних термінах вирощування. Причина, зазвичай, одна: неуважне ставлення до рекомендацій та порад фахівців.

Щоб наступного року вдалося виростити індичат без проблем і втрат, подбайте про це заздалегідь. Для утримання індиків бажано мати критий вольєр, обтягнутий сіткою-рабицею. Величина вольєра для утримання 10–20 індичат становить приблизно 3х5 м. Підлогу у вольєрі можна настелити дерев'яну або засипати глиною й утрамбувати. Індики будь-якого віку охайні та теплолюбні. Не допускайте ситуацій, щоб птахи мокли під дощем, навіть теплим літнім, та оберігайте їх від протягів. Не рекомендуємо утримувати індиків разом з іншими домашніми птахами.

Щодо придбання молодняку, то нині багато хто пропонує добовий і підрощений молодняк – це і ферми, і спеціальні господарства, і ті господарі, які розводять цих птахів, і посередники. Особисто ми щовесни купуємо індиків у господарів й ось чому. Господар, котрий розводить індиків, дорожить репутацією і своєю, і птахів, а тому індичата в нього міцні, здорові й дешевші, ніж у посередника. Крім того, за появи проблем із птахами у нього завжди можна отримати грамотну консультацію.

Додому привозимо індичат у картонній коробці з теплою грілкою. Грілку прикриваємо пір'яною подушкою, застеленою пелюшкою. Угорі коробка має отвір для доступу повітря. Не можна допускати перегрівання, бо воно шкідливе, як і переохолодження.

Десятигодинну подорож додому індичата витримують добре. Вдома поселяємо їх у картонній коробці з електрогрілкою. З метою безпеки електрогрілку ставимо на перевернуте металеве решето, яке, напевно, є у будь-якому господарстві. За 10 років ми спробували кілька варіантів обігріву: зверху електролампами, інфрачервоною лампою і зупинилися на обігріві знизу. Справа в тому, що в перші дні життя в індичат немає пір'яного покриву, а пушок не може обмежити тепловіддачу, як у дорослої птиці, котра має пір'я.

У добових індичат поверхня тіла, по відношенню до

живої маси, значно більша, ніж у дорослої птиці, а теплопровідність пропорційна поверхні тіла. І ще один дуже важливий момент, що пояснює підвищену потребу в теплі у маленьких індичат – наявність залишкового жовтка. Цей чинник, вироблений у процесі еволюції виду, має величезне пристосувальне значення. Нормальний залишковий жовток є деяким запасом їжі й тепла.

Коли індичатам у перші дні життя доводиться боротися за підтримання необхідної температури тіла, починають витрачатися вуглеводні резерви, зосереджені, головним чином, у печінці та залишковому жовтку. Якщо ці запаси невеликі, а охолодження тривале, то концентрація глюкози в крові знижується нижче критичного рівня, настає голодування головного мозку та смерть. Індичата з великим залишковим жовтком потребують дещо більше тепла для підтримки температури свого тіла. По мірі розсмоктування жовтка, до 7–10 днів життя, температура тіла індичат підвищується з 39° до 41,6°С. Часто в цей період через нестачу тепла індичата хворіють і гинуть. Покупці, зазвичай, звинувачують господарів, у яких придбали птахів, а виходить – винні самі.

Поділюся своїм досвідом. Картонна коробка для 10 індичат величиною 1х1,5 м, з висотою бортиків 40 см, розташована на висоті 1 м від підлоги. З одного боку коробки знаходиться електрогрілка, а з протилежного – годівниця та напувалка, виготовлені з пластикових пляшок. Технологія їхнього виготовлення проста. У бічній стінці пляшки ножицями або розпеченим на вогні ножем слід вирізати овальний отвір: для напувалки невеликий по центру, а для годівниці – по всій довжині бічної частини. До горлечка й денця пляшок треба прикріпити гачки з мідного або алюмінієвого дроту. Для цього поблизу денця проколоти два отвори, через які протягнути дріт, щоб виготовити кріплення. Другим дротом обігнути шийку пляшки. Кінці дроту загнути у вигляді гачків, якими годівницю або напувалки можна підвішувати за бортики коробки або клітки. У такі годівниці та напувалки індичата не влазять лапками, не забруднюють корм і не промокають самі.

Перші 5 днів індичата перебувають на пелюшках, які міняємо через кожні 2 години. Над годівницею і напувалкою підвішена електролампа потужністю 40–60 Вт. Їдять індичата в прохолодному боці коробки, а після їжі сідають грітися на електрогрілку, вигріваючи животики. Загальна температура в приміщенні – приблизно 25° тепла. В тому боці коробки, де стоїть електрогрілка, споруджуємо "маму-індичку". Для цього коробку накриваємо темною бавовняною тканиною, а перед грілкою ставимо стінку з картону, залишаючи невеликий вхід. Адже в природних умовах індичата після їжі ховаються під індичку.

Днів через 5–6 електрогрілку замінюємо теплою лежанкою з шиферу. Вона безпечніша від електрогрілки і коштує дешевше. Монтуємо лежанку з двох шматків шиферу необхідної величини, залежно від кількості індичат. Шифер скріплюємо хвилею до хвилі так, щоб утворилися тунелі, в які вставляємо електропатрони з лампочками по 25 Вт, з'єднаними електро-проводкою паралельно.

Для лежанки величиною 50х50 см достатньо двох лампочок. Від дна коробки лежанку ізолюємо прокладками з металу або смужок шиферу. Тунелі затуляємо шматочками цегли, щоб туди не влізли "цікаві" індичата. На лежанку кладемо решітки із старого холодильника, а на решітки – товсту м'яку полотнину в 4 шари, яку міняємо в міру забруднення. Через 5–7 днів пелюшки, якими застеляли підлогу коробки, замінюємо на решітку, прикріплену на дерев'яні рейки. Вічка в решітці величиною 2х2 см. Послід через грати випадає у піддон, і тому ніжки у індичат залишаються сухими. Необхідність у пелюшках відпадає. У таких умовах індичата перебувають 15–20 днів. Далі переводимо їх до металевої клітки. Туди ж переносимо й лежанку. Індичата ростуть швидко. Якщо на вулиці температура повітря не менше 25° тепла, у двомісячному віці переводимо їх до вольєра. У вітряну погоду сітку вольєра з трьох боків обтягуємо поліетиленовою плівкою.

Чим годувати індичат з першого дня? Ветаптеки пропонують великий вибір комбікормів для усіх видів птиці, в тому числі й для індичат. Стартовий комбікорм містить усі необхідні вітаміни й мікроелементи. Якщо в продажу немає комбікорму для індичат, то підійде і стартовий комбікорм для бройлерів, але до нього необхідно додати рибне борошно з розрахунку 1кг борошна на 10 кг комбікорму. Швидкорослим індичатам потрібно більше білка.

Якщо є можливість, замість рибного борошна можна додавати сир – 3 г на добу на одне індича або варене яйце в такій самій пропорції. У міру зростання індичат кількість сиру та яєць можна збільшити.

Зелень даємо на другу добу. На початку зелену цибулю, багаті на білки конюшину, люцерну, кропиву. У міру зростання індичат додаємо різні трави: кульбабу, деревій, листя винограду та інші. Але не забувайте, що ця порода виведена для швидкого набирання маси за короткий час.

Якщо ви хочете за 6–8 місяців виростити індика масою 18–19 кг, йому потрібен зерновий комбікорм. Для перших двох–трьох місяців найкраще виробничий, щоб індичата зміцніли, мали відповідний імунітет. У домашніх умовах такий комбікорм приготувати складно.

Тримісячні індики важать 6,5–7 кг, індички – 5–7 кг.

Крім того, до складу промислового комбікорму завжди входить препарат для профілактики кокцидіозу – кормовий кокцидіостатик.

У своєму господарстві ми годуємо індичат таким комбікормом 2 місяці. Це забезпечує їм належний старт, формує міцний кістяк й уберігає від хвороб. Картоплю та кормові буряки додаємо з двох з половиною місяців, змішуючи їх із зерновим кормом. Овочі попередньо тремо на тертку. Кабачки й гарбузи для індичат не підходять: вони виводять солі з організму, спричиняють пронос. Птахи "падають на ноги". На кабачках з висівками м'ясо на індиках не наросте.

Зелень у кормі індичат має бути щодня. Вона сприяє підвищенню апетиту, особливо в спеку, і поліпшенню обміну речовин. Це гарне джерело вітаміну А. Кашами індичат годувати не можна. Шлунок птиці призначений для перетравлювання твердої їжі. Недарма ж вони збирають дрібний гравій. Не рекомендується згодовувати й зерно цілим, краще засвоюється подрібнене. Добре згодовувати індичатам дріжджований корм. Дріжджі збагачують корм вітаміном В, підвищують апетит, сприяють засвоєнню поживних речовин. З метою профілактики захворювань індичат доводиться періодично випоювати їм лікарські препарати. Після такої терапії дріжджі сприятливо впливають на печінку.

Досить часто, дивлячись на моїх індичат, знайомі заявляють: "ви ж годуєте їх "хімією"!", маючи на увазі виробничий комбікорм. Справді, як згадувалося вище, ми використовуємо як стартовий, так і відгодівельний комбікорм. Однак з 2,5–3 місяців ми готуємо комбікорм самі. До його складу входять: пшениця, кукурудза, макуха соняшникова, горох, рибне і м'ясо-кісткове борошно, крейда, дикальційфосфат та вітамінний премікс. Індичата ростуть добре, швидко набирають масу. Рецептом комбікорму поділюся у наступних публікаціях.

Не менш важливий чинник – напування індичат. Вода в напувалках має бути постійно, протягом дня їх необхідно мити кілька разів. Крім води, індичат випоюють відварами трав: кропиви, деревію, кульбаби, а також ягід шипшини. Дуже корисний напар хвої. Слід узяти жменю голок хвої, залити 1 л окропу, укутати, настояти ніч. Вранці напувати птицю. Хвоя – джерело каротину й вітаміну С. Подрібнені голки хвої можна додавати в корм. Хвою і напар з неї використовують як профілактичний засіб від гістомонозу.

Гарним стимулятором росту та зміцнення здоров'я є молочна сироватка, багата білком. Випоювати її потрібно в перше ранкове напування, оскільки вона змінює мікрофлору кишківника на менш сприятливу для паразитів – гістомонад та кокцидій. З профілактичною метою один раз на 10 днів у воду додаємо марганцевокислий калій (марганцівку), розбавлений до світло-рожевого кольору.

Часто господарі просять пояснити різницю між породами БІГ-6 і БЮТ-8. Індики породи БЮТ-8 дещо легші за масою, ніж БІГ-6, але перші менш вибагливі у вирощуванні. БІГ-6 вибагливіші до складу комбікорму і витрачають його більше. Самки БЮТ-8 несуть більше яєць. Наприклад, у нашому господарстві були індички, які за період з лютого по жовтень знесли по 150 яєць. Дехто вважає, що яйця індичок непридатні для споживання, і помиляються. Перше місце щодо корисності та дієтичних якостей посідають яйця перепілки, друге – цесарки, третє – індички. А ось курячі яйця лише на четвертому місці! Яйця індички смачні, поживні й у них менше алергенів, ніж у курячих.

Наступного разу докладніше поділюся досвідом вирощування індичат з першого дня. А саме: чим годуємо, які ветпрепарати слід мати для профілактики хвороб, як уникнути хвороб та багато іншого.

Телефонуйте, запитуйте. Постараюся дати відповіді в наступних публікаціях. Залишайтеся читачами нашого видання у 2013 році й дізнаєтеся, як виростити індичат без проблем.

Для написання матеріалу використана література: Р.Н. Коровін, А.Б. Байдевлятов, Б.Ф. Бессарабов. Поради птахівникам: Київ, "Урожай", 1997 р., а також матеріали з Інтернету.

Д.В. Замотайло,
смт Кириківка Сумської обл.,
тел. 096-2106301

Курки-несучки яйцевого напрямку продуктивності за сприятливих умов утримання здатні до цілорічної несучості. Відбирають їх з молодняку 5-місячного віку переважно в осінні місяці.

Оцінюючи птицю, її беруть за крила так, щоб вказівний палець був між ними. Спочатку оглядають голову, потім оперення й лапи, вільною рукою промацують живіт. Звертають увагу на гребінь, сережки, очі та ніздрі, за станом яких визначають здоров'я і здатність до несучості.

Кури породи Леггорн.

Промацуванням встановлюють величину зоба, розвиток м'язів, довжину та ширину грудей, об'єм живота, відстань між кінцем кіля грудної кістки й лобковими. Оглядають також клоаку.

Добра курка-несучка має яскраве забарвлення, збільшений гребінь, блискучі очі. Збільшення величини яйцепроводу під час несучості робить її живіт повним і м'яким під час промацування. Між лобковими кістками та заднім кінцем грудної кістки можна вкласти 4–5 пальців.

Кури породи Суссекс.

ЯК ВИЗНАЧИТИ КУРКУ, ЩО НЕСЕ БАГАТО ЯЄЦЬ

У курей, що не несуться, вміщується між ними лише 1–2 пальці.

Лобкові кістки у доброї несучки промацуються легко, вони гнучкі й еластичні, жир на них майже не відкладається. Клоака велика, волога, рухлива, тоді як у курки, що не несеться, маленька, зморщена і суха. Якщо під час промацування шкіра під крилами та по боках грудей тонка, м'яка й еластична – несучка добра, товста й суха – погана.

У несучих курей до кінця періоду несучості пігментація шкіри погіршується.

Кури породи Полтавська.

Основні ознаки курок-несучок

Стать екстер'єру	Добра несучка	Погана несучка
Голова	Широка, глибока, легка, середньої величини	Плоска, довга, вузька, груба і масивна, півневого складу
Гребінь і сережки	Великі, добре розвинені, червоного кольору	Маленькі, бліді, зморщені
Очі	Великі, випуклі, блискучі, оранжевого кольору	Маленькі, райдужна оболонка сіро-зелена, зіниці із зубчиками, впалі, інколи каламутні
Дзьоб	Короткий, міцний і дещо зігнутий	Довгий, прямий, тонкий, недорозвинений
Шия	Пропорціональна, з помірно розвиненими м'язами, щільним оперенням, середньої довжини	Занадто довга і тонка або, навпаки, коротка і дуже товста
Груди	Широкі, глибокі, округлі, видаються вперед, з прямим і розвиненим кілем грудної кістки, добре покритим м'язами	Вузькі, впалі, часто з коротким, покривленим кілем
Спина	Широка, рівна і довга	Вузька, коротка, горбата
Тулуб	Глибокий, довгий і широкий	Короткий, вузький, малооб'ємний
Крила	Щільно притиснуті до корпусу	Нещільно притиснуті до корпусу
Живіт	Добре розвинений, м'який, об'ємистий, між заднім кінцем кіля грудної кістки і лобковими вміщується долоня	Погано розвинений, маленький, твердий і сухий, віддаль між кінцем кіля і лобковими кістками в 2 – 3 пальці
Ноги і пальці	Прямі, рівні, широко розставлені, помірно короткі, із стертими короткими кігтями на пальцях	Досить товсті або тонкі, довгі, зближені в суглобах, з довгими і гострими кігтями
Кіль грудної кістки	Довгий і прямий	Короткий або занадто довгий, покривлений
Кістяк	Міцний, тонкий	Товстий або занадто тонкий, слабкий
Вгодованість	Середня	Жирна або худа
Темперамент	Живий, рухливий. Птиця з добрим апетитом	Флегматичний, млявий, дикий, птиця ляклива, з поганим апетитом

Дмитро Білай,
магістр з технології виробництва та переробки продукції тваринництва

Рис. 1 а. Перспектива.

Сучасні наукові дослідження вчених із різних країн світу свідчать про те, що в наш час кожній людині вкрай необхідні відповідні умови для відтворення життєвих сил і релаксації після напруженого трудового дня. Щороку для багатьох із нас це стає дедалі більшою необхідністю. Яким же чином можна реалізувати цю потребу? Чимало людей знаходять розраду вдома – у власному житловому будинку, де панують затишок, спокій, комфорт і сімейна ідилія.

І збереться уся родина за великим круглим столом...

Особливо це відчутно нині, бо ми живемо у час науково-технічного прогресу, час граничних і навіть космічних швидкостей, час постійного руху вперед. Шкода, що в гонитві за власним вдосконаленням, надмірним збагаченням та різними благами цивілізації чимало людей забувають про найважливіше – життя. Про те, що потрібно жити, радіючи тим речам, які нам доля дарує просто так – любов батьків, вірність друзів, усмішку дитини. Натомість через власну заклопотаність ми нехтуємо найголовнішим, обіцяючи собі: "Потім подзвоню", "потім скажу". Але ж "потім" може і не бути...

Однак це лише наші власні роздуми про загальнолюдські цінності, тож повернемося до науково доведених фактів. То про що ж вони свідчать, запитаєте ви? За твердженням фахівців із психології, ніщо так не заспокоює втомлену нервову систему людини, як хлюпотіння води, потріскування дров у вогні каміну та веселий дитячий сміх, що лунає на подвір'ї власної господи.

На нашу думку, родина – це реалізація великого Божого задуму щодо втілення предковічної мрії людства про створення раю на землі. І, що б нам не говорили недолугі політики та можновладці з екранів телевізорів про тимчасові фінансові труднощі, про нову хвилю світової економічної кризи, їм у нас не відібрати найголовнішого – нашого родинного вогнища та рідної землі. Хоча щороку дедалі частіше у тому чи іншому регіоні України трапляються якісь негаразди з прикрими екологічними наслідками, які негативно позначаються на житті й здоров'ї людей. Тож, можливо, саме тому чимало з нас мимоволі, навіть на якомусь підсвідомому рівні, прагнуть оселитися подалі від великих міст і промислових центрів, від шуму гамірливих вулиць, прагнуть туди, де тиша, спокій, чисте повітря і... комфорт.

Житло має бути комфортним

Отже, створити подібний комфорт для себе і своєї родини під силу сьогодні практично кожній людині. Було б лише бажання, а спосіб давно вже відомий – придбати за містом недорогу затишну ділянку під будівництво або садибу в селі у приміській зоні.

Як уже зазначалося, особливості розвитку великих і середніх міст у світі нині досить тенденційні: спочатку місто інтенсивно розвивається та розростається, швидко освоюючи практично всі території

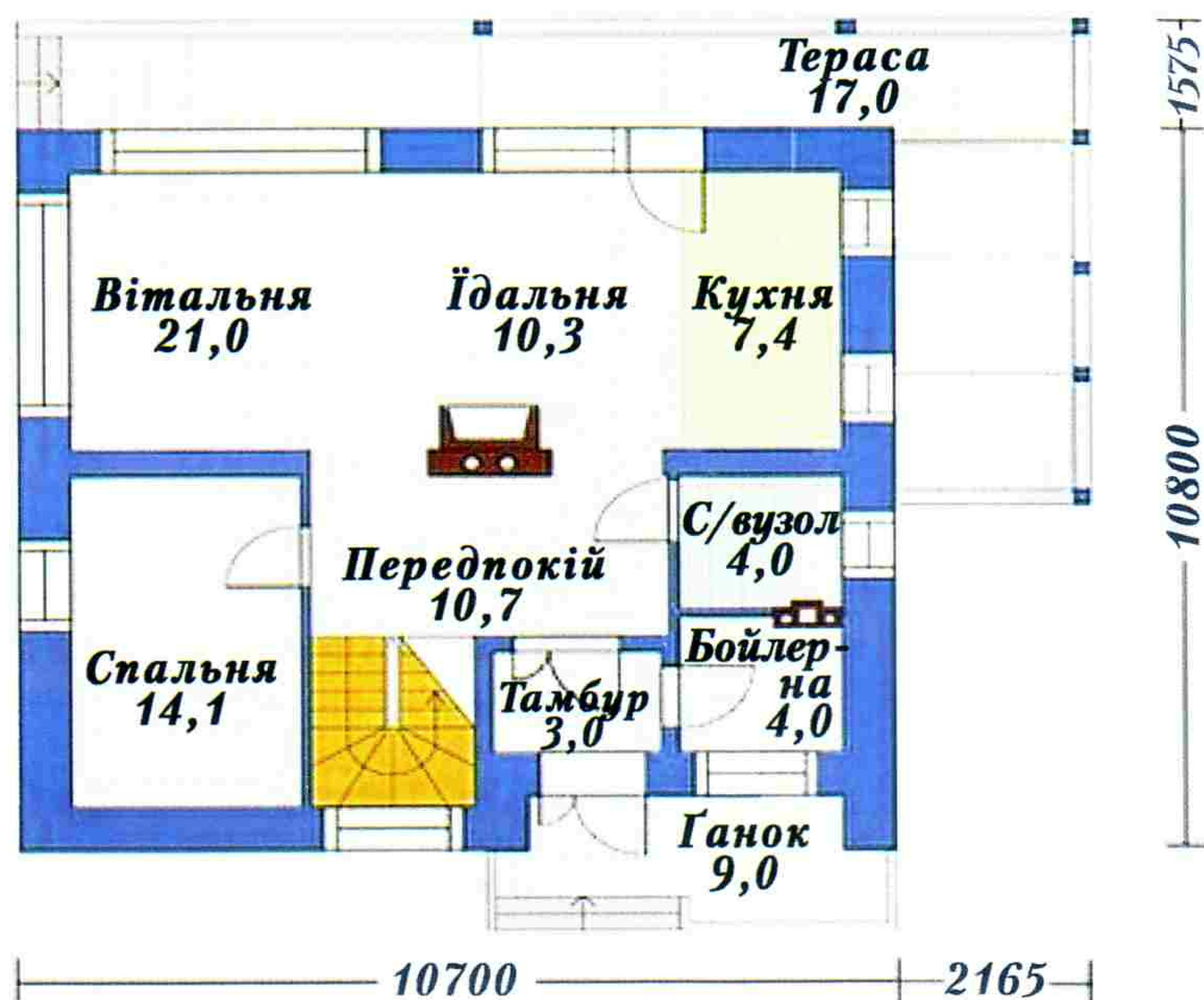

Рис. 1 б. План першого поверху.

під забудову в центрі, а потім міські мешканці активно шукають місце для власного житла на приміській або заміській території. Зокрема, у США та Західній Європі ще наприкінці XX століття почали виносити житловий фонд міста за його межі у радіусі транспортної доступності до найбільших прилеглих транспортних артерій, вузлів і комунікацій.

Статистика свідчить, що в середніх і великих містах України широка трудова міграція призводить до того, що майже третину нинішніх мешканців у цих містах складають вихідці з сільської місцевості. До того ж, майже 80 відсотків сучасних міських жителів є селянами у другому або в третьому поколінні. Тож ми майже всі на генетичному рівні зберігаємо природний потяг до батьківської оселі, пам'ятаємо про своє селянське коріння і безтурботне босоноге дитинство на теренах рідного краю.

Мабуть, саме тому чимало з нас мріють, ставши родоначальниками великої й дружної родини, збудувати для неї зручний і просторий будинок, в якому буде зручно й затишно всім, добре почуватимуться і діти, й онуки. І навіть знайдеться достатньо місця для домашніх улюбленців.

Щодо молодих родин, то, за твердженням психологів, у власних комфортних оселях вони закономірно починають відчувати більше впевненості у своїх силах, у завтрашньому дні, а це надзвичайно важливо, особливо у наш час.

З чого починати?

Зазвичай, облаштування будинку, а також комфорт і затишок у ньому створюються не за один день і навіть місяць. Адже для того, аби відчути повноцінний домашній затишок, необхідно витратити чимало власного часу, щоб у будинку було все до ладу. То з чого ж варто почати роботу? І як грамотно поєднати функціональність, практичність та естетичну привабливість? Розпочинати облаштування зручної і комфортної оселі необхідно, насамперед, із складання плану проектування і будівництва. Це дасть змогу реально оцінити власні фінансові можливості й фізичні сили.

І тут чи не найголовніша проблема щодо спорудження індивідуального житлового будинку полягає у виборі між самостійним вирішенням цього питання і зверненням до кваліфікованих професіоналів. При цьому слід зазначити, що роботи, виконані власноруч, дають змогу суттєво заощадити, повністю врахувати всі свої побажання, самостійно нести відповідальність за всі рішення і, зрештою, гордо пишатися отриманим результатом.

Натомість допомога професіоналів гарантує вищу якість і надійність, бо ґрунтується, як правило, на багаторічному досвіді виконання аналогічних робіт, прорахунку і врахуванню всіх тонкощів і деталей, про більшість з яких забудовники-початківці часто навіть і гадки не мають.

Пригадую, як у студентські роки під час лекцій наші викладачі проводили паралель між придбанням автомобіля і будівництвом індивідуального житлового будинку. Вони часто наголошували, що людина, яка купує автомобіль, повинна передбачити чимало майбутніх витрат. Адже, окрім його вартості, потрібно закласти у сімейний бюджет і витрати з обслуговування та експлуатації автомобіля, передбачити його можливий ремонт тощо.

Рис. 1 в. План мансарди.

Подібним чином слід розподіляти кошти і під час будівництва власної оселі, враховуючи при цьому, що витрати по кожному з наведених пунктів при спорудженні житлового будинку будуть значно вищими. Зокрема, на його кінцевій вартості обов'язково позначається:

- вартість земельної ділянки, відведеної під будівництво;
- вартість будівельних матеріалів і заробітна плата найманих робітників, які братимуть участь у спорудженні даного об'єкта;
- вартість благоустрою та озеленення прилеглої території;
- меблювання будинку і модернізація його технічного обладнання;
- витрати на утримання будинку і прибудинкових територій тощо.

Безперервний розвиток галузі та потенційний забудовник

Варто зазначити, що навіть у найважчі роки світової економічної кризи та значних фінансових потрясінь дві галузі вітчизняного народного господарства завжди відзначалися завидною передбачуваністю й стабільністю свого розвитку: виробництво продуктів харчування та індивідуальне житлове

Рис. 2 а. Перспектива.

будівництво. Такі самі тенденції зберігаються і в сучасному світовому розвитку, адже, щоб там не відбувалось на політичній та економічній "орбіті" суспільства, а люди завжди потребували їжі та даху над головою.

Саме тому за останні роки значний проектний і виробничий потенціал вітчизняної будівельної галузі було переорієнтовано на нового замовника – потенційного індивідуального забудовника.

Ділянка від ділянки відрізняється

У наш час в Україні існують дві групи земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва: це – дачні ділянки (площею до 6 соток), призначені для ведення садового господарства, і ділянки, розташовані у сільській місцевості та відведені місцевими сільськими радами під будівництво, які, зазвичай, становлять площу 15 соток. Останнім часом саме вони користуються дедалі більшою популярністю у мешканців міст, оскільки такий тип приміських та заміських "ранчо" має безліч переваг. Зокрема:

- на придбаній у селі ділянці, як правило, не потрібно починати все будівництво "з нуля", адже дуже часто тут уже прокладені всі необхідні комунікації, вода, газ, електрика, заасфальтовані прилеглі дороги;
- налагоджена певна інфраструктура обслуговування: працюють сільська рада, школа, церква, клуб тощо;
- існуючий нині широкий вибір подібних ділянок дає змогу покупцеві обрати найзручнішу для нього щодо транспортного сполучення між роботою та оселею;
- найближчі сусіди, якщо з ними потоваришувати, за необхідності багато в чому допоможуть;
- у сільській місцевості, де десятки, а то й сотні років мешкають люди, ґрунти, зазвичай, родючі, чорноземні, що значно краще для майбутніх власників індивідуальних житлових будинків, ніж, скажімо, степові ґрунти, які цілком можуть виявитися солончаками і на них не ростимуть багато видів овочів і фруктів.

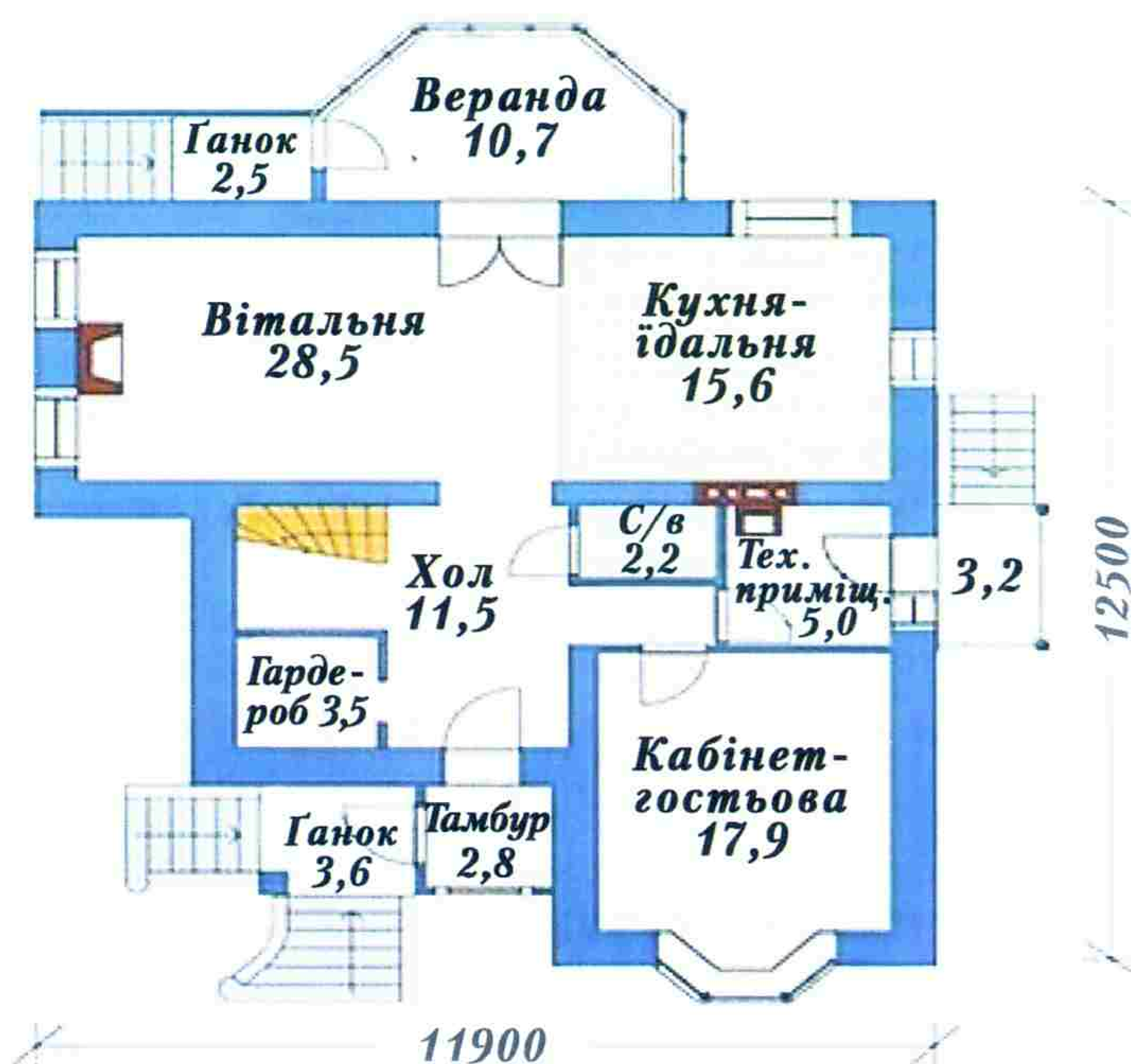

Рис. 2 б. План першого поверху.

Починають "від землі", але враховують й інші чинники

Отже, припустимо, що ви вже придбали земельну ділянку і потрібно розпочинати роботу. Проектування і будівництво обов'язково починають "від землі", тобто з організації функції всієї ділянки, продумуючи до дрібничок усе, як на ній самій, так і функціонально-планувальну структуру будинку з тим, щоб він мав якнайчіткіший і найдоцільніший взаємозв'язок із цією ділянкою. Тобто, вікна загальної кімнати повинні виходити на зону відпочинку, вікна їдальні – на город, а вікна спальних кімнат – на затишний садок.

Будинок необхідно розміщувати на ділянці якнайближче до вулиці, щоб не довелося під'їзди до нього заасфальтовувати через усю ділянку.

Враховують також, що на головну вулицю будинок має виходити найяскравішим своїм фасадом. Спальні кімнати найкраще орієнтувати

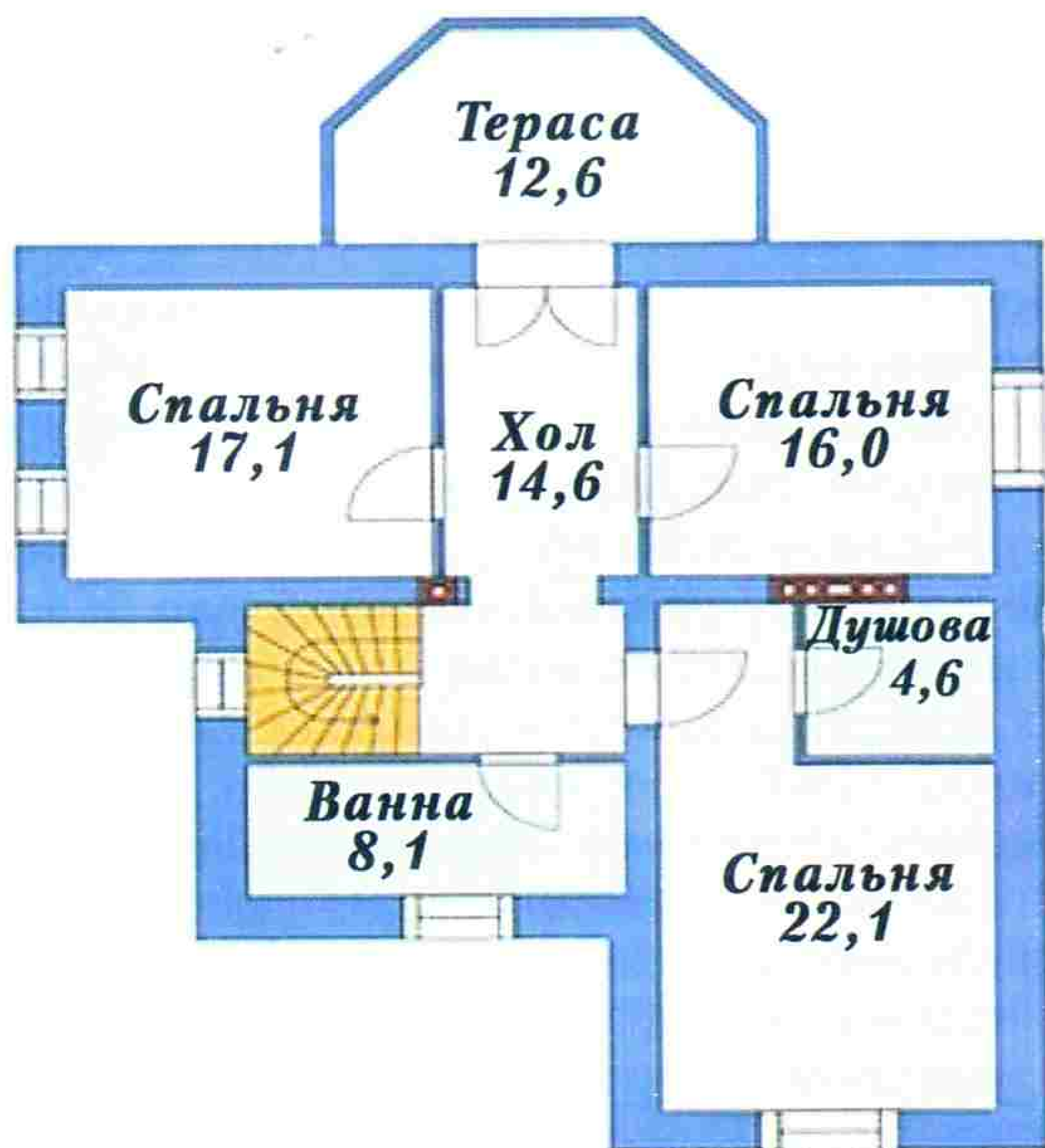

Рис. 2 в. План другого поверху.

на тиху зону подвір'я (схід, південний схід, південний захід), а їдальню – на північ.

Найкраще, коли загальне компонування житлового будинку на плані має вигляд компактної точкової схеми, що сприяє раціональному розміщенню всіх приміщень і "нанизуванню" їх, ніби намиста, на спільну комунікаційну вісь внутрішнього коридору. Приміщення туалетів, ванних кімнат, сходових клітин не повинні кутом виходити в коридор. Добре, коли спільний коридор має правильну геометричну форму, що, до речі, досить раціонально. А вже на нього будуть "одягатися", як пелюстки ромашки, титульні приміщення житлового будинку: загальна кімната, дитяча ігрова кімната, їдальня, спальні тощо.

Для підвищення комфорту в будинку варто проектувати гардеробні біля спальних кімнат, а сумісні санвузли – також при спальнях. Однак, щоб запобігти неприємним запахам, бажано входи до них облаштовувати через гардеробні приміщення.

За бажанням господарів у будинку може бути запроектований робочий кабінет. Якщо професія когось із господарів пов'язана з можливістю працювати вдома (сімейний психолог, адвокат, менеджер, письменник тощо), то його особиста кімната може слугувати робочим кабінетом у денні години.

Дещо про розташування

Найкращий тип земельної ділянки під забудову – прямокутний. Бажано також, щоб головна вулиця розміщувалася по одній із коротких сторін цього прямокутника на півночі. За таких умов будинок, споруджений неподалік від дороги, не затінятиме більшої частини ділянки.

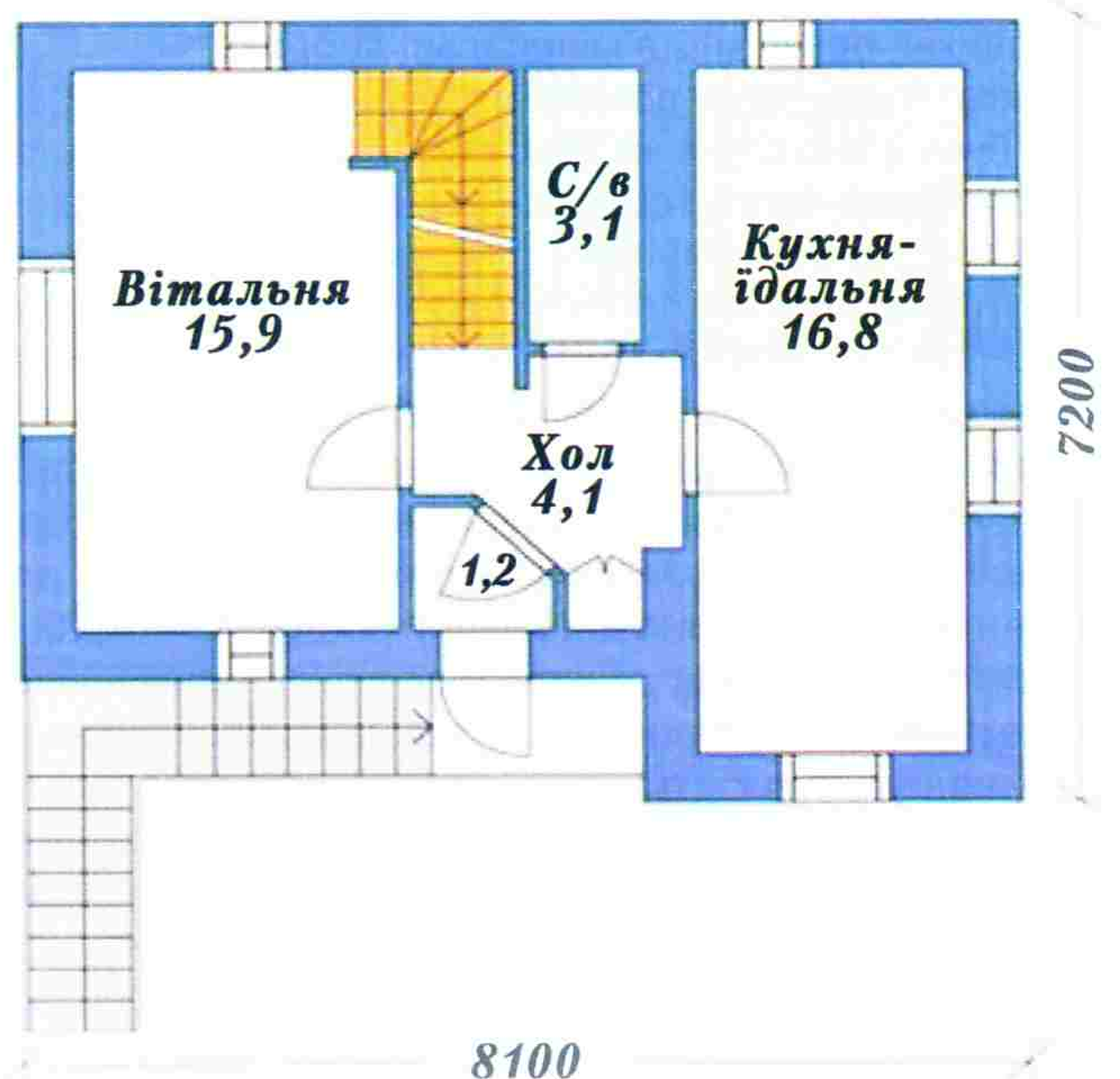

Рис. 3 б. План першого поверху.

Рис. 3 а. Фасад.

Кухня, де працює чимало спеціальних приладів і, зазвичай, буває вища температура, ніж в інших приміщеннях оселі, виходитиме вікнами на північ, тобто на головну вулицю, а спальні й загальна кімната – на південь, тобто вглиб двору, де комфортно, тихо й затишно.

Яскравим прикладом вищесказаного можуть слугувати наведені проекти будинків із перспективним зображенням (загальним виглядом) і схемами планів, зображені на рис. 1, 2, 3. Усім їм властива не лише компактна схема у плані, а й гарне оздоблення та вдале об'ємно-просторове вирішення. Подібні планувальні схеми якнайкраще забезпечують комфортність і зручність під час експлуатації даних будинків.

С.В. Сьомка,
кандидат архітектури,
доцент Київського національного
університету будівництва і архітектури

Біодинамічний календар

Січень

***У** січні зима остаточно набирає сил і стає повноправною господинею природи, розкриваючи для всіх свої снігові обійми. Коли на дворі тріщать морози і несподівано, з моторошним виттям налітають хуртовини, всі рослини на дачних і присадибних земельних ділянках сплять, вкриті сніговою "ковдрою". Вони немов завмерли в очікуванні теплого весняного сонечка, а це означає, що у садівників та городників є трохи часу для відпочинку від нелегкої роботи біля землі. Адже вони повинні набратися сил, щоб підготуватися до битви за новий урожай, на шляху до якого часто заважають різні природні катаклізми та інші прикрі негаразди. То чим же варто зайнятися господарям у січні?*

Діва 1 (19:37) – 4 (3:12)

Власники дачних і присадибних ділянок основні зусилля в січні мають спрямувати на придбання ґрунтових сумішей, торфоперегнійних горщиків і контейнерів для вирощування розсади. За необхідності можна придбати засоби захисту рослин від хвороб і шкідників, органічні та мінеральні добрива.

Якщо є час, варто продезінфікувати нову тару і ту, що вже була у користуванні. Бажано також перевірити стан робочих інструментів і сільськогосподарського реманенту.

Терези 4 (3:12) – 6 (8:11)
Остання чверть Місяця – 5 (5:58)

За гарної погоди садівники вибирають вільний погожий день, щоб навідатися на свою ділянку. Зробити це необхідно обов'язково, аби перевірити, чи добре вкриті снігом багаторічні квіти, троянди, гортензії, рододендрони та інші теплолюбні рослини. Потрібно також приділити увагу альпійській гірці, перевіривши, чи не змело з неї вітром сніг. Якщо на якихось ділянках саду надто мало снігу, то варто підкинути його туди з доріжок. Але за жодних обставин не використовуйте для цього сніг з газону чи квітника.

Скорпіон 6 (8:11) – 8 (10:30)

Городники протягом місяця перевіряють стан картоплі та овочів, які зберігаються у погребах, розставляють пастки для гризунів, видаляють зіпсовані плоди. Перебираючи коренеплоди петрушки і селери, вибраковують найдрібніші з них. Але викидати їх не поспішають: трохи згодом ці коренеплоди можна використати для вигонки зелені на підвіконні. Окрім петрушки і селери, у невеликих контейнерах на кухні можна вирощувати цибулю-ріпку для одержання пера.

Починають опалювати зимову теплицю і готують ґрунтосуміші для вирощування огірків або помідорів. На початку січня висівають проросле насіння огірків у горщики, а насіння помідорів у посівні ящики для отримання сіянців. Після появи сходів застосовують досвічування рослин.

Стрілець 8 (10:30) – 10 (10:56)

Як уже зазначалося, в січні садові культури перебувають у повному спокої. А відтак за малосніжної зими слід подбати, щоб їхня коренева система була якнайкраще вкрита снігом, бо коріння – це найуразливіша частина рослини. Зокрема, зимостійкість коренів садових дерев значно нижча, ніж у їхніх стовбурів і гілок. Тому дуже важливо взимку періодично підгортати сніг навколо пристовбурних кругів дерев. І не забувайте струшувати його з гілок.

Окрім дерев, до настання сильних морозів, які часто трапляються у лютому, вкривають снігом ягідні кущі: малину, кущову вишню, смородину, аґрус, щоб запобігти пошкодженню їх морозами. На грядках суниці у морозні малосніжні зими також виконують заходи із снігозатримання.

Козеріг 10 (10:56) – 12 (11:03)
Новий Місяць – 11 (21:44)

Астрологи вважають, що на Молодик культурні рослини не варто турбувати, тому садіння, пересаджування, а також щеплення рослин краще відкласти на інші дні.

Однак у цей період господарі не залишаться без роботи, бо взимку час від часу необхідно перевіряти цілісність обв'язування стовбурів дерев у саду. Зазвичай, для цього використовують руберойд і соснове гілля, що запобігає пошкодженню рослин гризунами. Якщо обв'язування порвалося або розв'язалося, його поправляють.

Водолій 12 (11:03) – 14 (12:51)

Протягом січня садівники перевіряють стан кущів і дерев на садовій ділянці, особливу увагу при цьому варто звернути на хвойні рослини. У ялівців, туй, кипарисовиків та інших хвойників з компактними кронами під масою снігу часто відгинаються або відламуються гілки, кущі втрачають компактність, а відтак – і декоративність. Аби цього не сталося, їх необхідно акуратно стягнути мотузкою, а ще краще – вкрити шматком білого нетканого укривного матеріалу типу лутрасил. Таке укриття допоможе врятувати хвойники не лише від пошкодження снігом, а й від іншої біди – сонячних опіків.

Трохи згодом, коли дедалі сильніше почне припікати сонце, нагріваючи й висушуючи темну хвою цих рослин, яка виділяється на тлі білого снігу, сонячних опіків не оминути. І якщо не подбати про рослини зараз, вкривши їх від згубних сонячних променів, то навесні у ялівців, конічних ялинок або інших хвойників обпадатиме хвоя і засихатимуть гілочки.

Риби 14 (12:51) – 16 (18:09)

Господарі продовжують періодично перевіряти стан овочів і картоплі, що зберігаються в погребах і підвалах, а також солінь, квашення і маринадів.

Особливу увагу варто приділити зберіганню капусти. Найсприятливіша температура для зберігання головчастої капусти – від -1 до 2°С за відносної вологості повітря 80–90%. Головки мають бути закладені на зберігання з двома–трьома покривними зеленими листками. Їх укладають рядами на стелажах у 2–3 шари або на дерев'яному настилі, качаном догори для кращого припливу повітря. Найкращі сорти для

зберігання, що відзначаються доброю лежкістю, – Амагер 611, Подарунок, Зимова 1474, Білоруська.

Овен 16 (18:09) – 19 (3:38)
Перша чверть Місяця – 19 (1:45)

Виноградарі в січні перевіряють стан садивного й прищепного матеріалу, за необхідності усувають недоліки у його зберіганні. Виконують роботи із снігозатримання на ділянці. Заготовляють органічні та мінеральні добрива, отрутохімікати, а також необхідні для догляду за виноградом матеріали і реманент.

За сприятливої погоди розпочинають обрізування кущів винограду, яке триватиме до березня. Саме воно слугує певним показником стійкості виноградного куща й теоретично можливого його навантаження.

Винороби стежать за процесом виготовлення вина, адже виноробне виробництво не зупиняється ні за яких погодних умов. За необхідності з чанів і бочок зціджують та доливають вино. Деякі м'які й легкі вина вже готові до вживання.

Тілець 19 (3:38) – 21 (16:06)

Щоб якнайдовше взимку зберегти стиглі плоди гарбуза, їх разом із плодоніжкою тримають у підвалі, погребі і навіть у звичайних кімнатних умовах. У підвалах гарбузи, зазвичай, зберігаються 2–2,5 місяці, однак при цьому у сховищі має бути прохолодно, темно й сухо. Періодично плоди необхідно оглядати, а, знайшовши злегка підгнилі, відкладати їх подалі від цілих і неушкоджених.

Міські мешканці, у яких немає підвалів і погребів, часто зберігають гарбузи на лоджії, однак вона має бути повністю засклененою. Плоди не псуватимуться аж до весни, якщо розмістити їх так, щоб вони не торкалися один одного боками.

Варто також нагадати, що в одному сховищі дуже погано зберігаються ягоди і фрукти разом із овочами та картоплею. Вони швидко уражуються грибковими хворобами та ще й набувають неприємного, невластивого їм запаху, втрачаючи при цьому свій неповторний аромат і смак. А відтак це необхідно враховувати під час зберігання вирощеного власноруч урожаю садовини і городини.

Близнята 21 (16:06) – 24 (5:02)

Досвідчені садівники знають, що газон, надійно вкритий сніговим "килимом", майже не потребує догляду. Однак, чимало неприємностей може завдати лід на газоні у періоди, коли глибокі відлиги чергуються з холодами. Щоб позбутися льоду, його часто проколюють звичайними лижними палицями або розкидають по льодяній поверхні невелику кількість добрив (хлористий калій або карбамід), гранули яких ефективно "пропалюють" лід наскрізь.

У зимовий час рекомендується також звернути увагу на підготовку техніки й реманенту для догляду за газоном: перевірити стан газонокосарки, змазати тертьові деталі, заточити ножі тощо.

Рак 24 (5:02) – 26 (16:22)

Квітникарі в ці дні можуть приділити більше уваги кімнатним квітам, які цвітуть взимку. Зокрема, для сенполій дуже важливе місце їхнього розташування. Щоб домогтися пишного цвітіння рослин взимку, необхідно влаштувати їм додаткове підсвічування лампами денного світла. Взагалі, фіалки – невибагливі рослини, однак вони не полюбляють протягів, холодного повітря і перепадів температури. Температура на підвіконні має бути не нижче 16–18°С. Та найкраще ростуть сенполії, якщо не потрапляють під прямі сонячні промені.

З поливом фіалок, особливо взимку, важливо не "переборщити", але ґрунт у горщиках має бути завжди помірно вологим. Полив виконують під корінь, краще через піддон.

Не менш важлива робота для квітникарів у січні – перевірити, як зберігаються бульби жоржин, бегоній, бульбоцибулини гладіолусів, монтбреції, кореневища канн. Якщо вони міцні, пружні, сухі, мають нормальне для даного виду забарвлення, без видимих ознак хвороб, отже, матеріал зберігається правильно. А якщо виявили підсохлі й зів'ялі бульби та бульбоцибулини, то їх необхідно відразу ж помістити у зволожений пісок або тирсу. За появи цвілі та ознак інших хвороб підсушити й припудрити одним із фунгіцидів.

Лев 26 (16:22) – 29 (1:29)
Повний Місяць – 27 (6:38)

У дні, коли Місяць уповні, краще взагалі не працювати із садовими та городніми рослинами. Натомість можна зайнятися іншими важливими справами, на які в лютому–березні бракуватиме часу. Зокрема, придбати насіння квіткових, декоративних та овочевих культур для майбутніх весняних насаджень і висіву насіння на розсаду. Насіння деяких розсадних культур потребує проморожування, тож цю роботу можна виконати в січні.

Ще одне важливе завдання – запланувати на своїй земельній ділянці сівозміну на наступний сезон. При цьому варто враховувати, що буряки добре ростуть після гарбузових культур і бобових; цибуля – після помідорів, ранньої капусти, картоплі; томат, перець, баклажан добре садити після капусти, огірків, гороху, бобів. Не менш важливим, ніж сівозміна, є сусідство рослин. Зокрема, морква добре росте поряд із цибулею, а горох і квасоля – поряд із помідорами, баклажанами, огірками, гарбузами.

Діва 29 (1:29) – 31 (8:37)

Городники продовжують перевіряти стан картоплі й овочів, закладених на зберігання. Щодо цибулі ріпчастої, то її, зазвичай, зберігають у дерев'яних ящиках, корзинах або в марлевих мішках у підвалі або погребі за температури 0–1°С і відносної вологості 80–85%. При цьому сама тара має добре провітрюватися, щоб усередині не було температурної різниці. Крім того, якщо дерев'яні ящики під час зберігання замінюють на мішки, то зсипати велику кількість цибулі в один мішок не варто. Під час зберігання цибулі не можна допускати її зволоження або запотівання.

Також цибулю можна зберігати старовинним народним способом – з бадиллям, заплетеним у коси, і підвішеною в житловому приміщенні на кухні. Цей спосіб зберігання досить ефективний і запобігає псуванню цибулин. Найкращі сорти для зберігання: Арзамаська, Безсонівська, Стригунівська.

Цибулю-сіянку після просушування необхідно зберігати у дерев'яних ящиках шаром 8–10 см за температури 18–20°С.

Кошички із тіста

Треба мати: 300 г борошна, 150 г маргарину, 1,5 столових ложки цукру, 2–3 столових ложки горілки.

Маргарин потрібно витримати при кімнатній температурі і посікти ножем разом з борошном. Додати цукор, горілку та кілька ложок води. Замісити тісто й поставити його на 1 год. до холодильника.

Потім тісто розкачати, наколоти виделкою і чашкою різати кружальця, щоб "лягли" у формочки, змащені жиром. Випікати у гарячій духовці 15–20 хвилин.

Кошички можна наповнювати будь-якими салатами.

Салат "Насолода"

Треба мати: 1 банку консервованої квасолі у ніжному соусі, 200 г твердого сиру, 1 кг кальмарів, 1 велику цибулину, майонез.

Кальмари зварити, очистити, дрібно нарізати і розділити на дві частини. Одну частину обсмажити на олії, а другу відварити.

Сир натерти на тертушці. Цибулю дрібно посікти. Всі складові з'єднати і заправити майонезом.

Салат "Хвилинка"

Треба мати: 1 банку зеленого горошку мозкових сортів, 1 банку печінки тріски, зелень кропу та петрушки.

Із банки злити жир (його можна використати при смаженні риби), печінку розім'яти виделкою, горошок відцідити й змішати з печінкою тріски. Викласти в салатник і прикрасити гілочками зелені.

Салат із гарбуза з цибулею та яйцями

Треба мати: 1 склянку натертого на тертушці з великими вічками гарбуза, 2 цибулини, 2 круто зварених яйця, пучечок зелені (кріп, петрушка).

Для заправки: сметана, часник.

Скибку гарбуза очищаємо від шкірки і тремо на тертушці. Цибулю чистимо, миємо і якомога дрібніше шинкуємо. Яйця нарізаємо кубиками. Зелень дрібно січемо. Заправляємо сметаною, додаємо часник, пропущений через часникодавку. Кількість часнику залежить від ваших смаків.

Салат вимішуємо і даємо настоятися 10 хв. Перед подаванням до столу прикрашаємо його гілочками зелені.

Українські вареники

Для тіста треба мати: 5 склянок борошна, 1 склянку кислого молока або кефіру, 0,5 чайної ложечки соди, дрібку солі.

Для начинки: 7–8 картоплин, 2 цибулини, 3 столових ложки олії, 1 чайну ложечку вершкового масла, дрібку солі, перець кладемо за смаком.

Перш за все відварюємо картоплю. Поки картопля вариться, дрібно нарізаємо цибулю та смажимо її на олії до золотистого кольору. Картоплю мнемо і додаємо третину заправки із цибулі. Хто не постує, можна додати вершкове масло. Картоплю залишаємо холонути, а тим часом замішуємо тісто.

У кефірі розмішуємо соду і сіль, частинами додаємо борошно. Тісто має бути досить крутим і добре відставати від рук. Його слід розкачати в качалочку, трохи розплескати і нарізати стрічками приблизно 2 см. Кожну стрічку нарізати упоперек шматочками, кожний шматочок обкачати у борошні й розкачати качалкою. Добре защипнути краї. У разі потреби один край змочити водою, щоб не розклеювався. Вареники викладати на стіл, присипаний борошном. Варити у підсоленому окропі після того, як спливуть, 4–5 хв. Готові вареники посипати засмаженою цибулею, що залишилась.

Тісто, приготоване за цим рецептом, можна використовувати для вареників з іншими начинками.

Свинина, фарширована зеленню і горіхами

Треба мати: 1 кг свинини, бажано ошийок, 0,5 склянки ядер грецьких горіхів, 2–3 зубчики часнику, пучечок петрушки, олію, сіль, перець кладемо за смаком.

Ядра горіхів гострим ножем подрібнюємо. Зелень дрібно січемо, солимо, перчимо. Часник пропускаємо через часникодавку. Все перемішуємо. Шматок м'яса розрізаємо навпіл, але не до кінця, а так званим "метеликом". Потовщення відбиваємо. На одну половину м'яса викладаємо начинку, розрівнюємо і туго скручуємо рулетом, обв'язуємо грубою ниткою. Зверху м'ясо також солимо і перчимо за смаком. Обсмажуємо м'ясо з усіх боків до золотистого кольору. Потім гаряче м'ясо перекладаємо у гусятницю або загортаємо у фольгу, викладаємо на деко і смажимо за температури 180°С одну годину. Коли м'ясо охолоне, не забудьте зняти нитку й нарізати його на порційні шматки.

Святкові рулетики

Треба мати: 3 курячих філе, 8 крабових паличок, 2 яйця, 1 плавлений сирок або такий самий за розміром шматочок твердого сиру, олію для смаження, 2 столових ложки борошна, панірувальні сухарі.

Кожне куряче філе розрізати на 3–4 частини й легенько відбити. Відбиті шматки курятини посипати тертим сиром, покласти на край кожного шматочка по крабовій паличці і згорнути рулетом. Рулетики спочатку обваляти у борошні, потім у збитих яйцях, а потім у панірувальних сухарях. Викласти на сковороду з гарячою олією й обсмажити з обох боків. Потім вогонь зменшити, накрити сковороду кришкою і тушкувати 20–25 хвилин.

Подавати до столу, нарізавши шматочками упоперек, товщиною 3–4 см. Тепер такі шматочки прийнято називати ролами.

Печиво із гарбуза

Треба мати: 100 г печеного гарбуза, 1 склянку борошна, 50 г вершкового масла, 0,5 склянки цукру, 1 яйце, вершкове масло, щоб змастити деко.

Яйце розтираємо з цукром до однорідної маси. Вершкове масло треба розтопити на водяній бані й змішати з просіяним борошном. З'єднати з яєчно-цукровою масою. Все ретельно вимішати.

Печений гарбуз натерти на дрібну тертушку або розмішати у блендері. Додати до тіста і ще раз вимішати. Тісто за консистенцією має нагадувати густу сметану.

Деко змастити вершковим маслом, а потім ложкою викласти млинці і поставити у розігріту духовку. Випікати 10–12 хв. за температури 150°С.

Коли печиво трохи охолоне, його треба для прикрашання обсипати цукровою пудрою. Таке печиво смакуватиме до чаю.

Яблучний пиріг

Треба мати для тіста: 1 склянку цукру, 2 яйця, 200 г маргарину, 3 столових ложки сметани, 2,5 склянки борошна, 1 столову ложку порошку для печива.

Для начинки: 1 кг яблук, 0,5 склянки цукру, 2 столових ложки манної крупи, 1 столову ложку кориці. Якщо корицю не любите, можна її не класти, а додати ванільний цукор за смаком. Яблука можна замінити густим повидлом.

Перш за все яйця збиваємо з цукром. Додаємо сметану. Маргарин січемо ножем або охолоджений тремо на тертушці, додаємо борошно, яйця, порошок для печива і замішуємо тісто. Ділимо його на дві нерівні частини. Розкачуємо більшу частину у пласт, а меншу частину нарізаємо смужками.

На деко викладаємо тісто, посипаємо його однією столовою ложкою манної крупи і викладаємо нарізані тоненькими скибочками яблука. Посипаємо їх цукром та корицею. Яблука зверху посипаємо ложкою манки. Зверху викладаємо смужки тіста у вигляді решітки.

Пиріг випікаємо 30 хвилин у розігрітій до 180°С духовці.

Торт "Снігурочка"

Треба мати для бісквіта: 200 г борошна, 200 г цукру, ванілін (за смаком), 1 столову ложку картопляного крохмалю, 7–8 яєць.

Для заварного крему: 0,5 л молока, 50 г борошна, 200 г цукру, 4 жовтки, 1 чайну ложечку ванільного цукру.

Для начинки: 2 банана, 2 ківі.

Для прикрашання треба мати кокосову стружку різних кольорів.

Перш за все відділяємо жовтки від білків. Жовтки розтираємо з цукром. Одну столову ложку цукру залишаємо для змішування з білком. Білки збиваємо в густу піну з однією столовою ложкою цукру. До розтертих із цукром жовтків додаємо білки і, поступово помішуючи, всипаємо просіяне борошно, змішане з крохмалем та ваніліном.

У змащену жиром і посипану борошном форму викладаємо тісто й випікаємо його за температури 180°С 50–60 хв. Коли бісквіт охолоне, його треба розрізати гострим ножем на три коржі.

Готуємо заварний крем: молоко кип'ятимо, жовтки розтираємо з цукром, додавши ванілін. У жовтки вливаємо гаряче молоко, перемішуємо, ставимо крем на водяну баню і, помішуючи, варимо до загустіння. Можна поставити й на вогонь (без водяної бані), але є ризик, що підгорить. Банан і ківі треба очистити й нарізати кружальцями. Корж змастити кремом і викласти кружальця банана. Накрити другим коржем і викласти кружальця ківі. Третій корж також змастити кремом і прикрасити кокосовою стружкою. Зробити зелений або червоний фон, а посередині білою кокосовою стружкою намалювати силует Снігурочки.

Всім читачам щасливого Нового року та Різдва!

Рецепти подарувала читачам
Лариса Колісніченко,
м. Чернігів

Пропоную...

...кролі великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. (097) 308-20-95

...найкращі сорти суниці: Солонь, Сірано, Альбіон, Гарігуета, Елан, Тельма, Маркіза, Портола, Мальвіна та ін. (80). Нові сорти малини (60). Ожина, смородина, аґрус, порічки. Опт, роздріб. Конверт – каталог.

Ю.В. Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н, Черкаська обл., 19615, тел. (097) 575-77-81

...цибулини лілій, ОТ-гібриди, ЛА-гібриди, Лонгіфлорум, Азіатські гібриди, Орієнтальні, горщикові. Конверт – кольоровий каталог. Новинки.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н, Волинська обл., тел. (096) 796-69-62

...суниця садова Рожевий фламінго, малина деревовидна, томатне дерево Спрут F_1, лимони, мурайя, виноград, азиміна, міцелій грибів.

Б.О. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...поросята мангал, свиноматка.

Миронівський р-н, Київська обл., тел. (04574) 36-134, (066) 009-15-69

...саджанці, чубуки елітних столових, технічних, безкісточкових сортів винограду. Найкращі сорти великоплідної малини. Ожину безколючкову, жимолость, фундук, калину, актинідію, голубику, лимонник, гумі, гібіскус, інжир. Штамбову смородину, аґрус. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118, тел. (066) 755-50-38, E-mail:o-naslada@mail.ru, www.naslada.info

...високоякісну сортову картоплю вітчизняної та зарубіжної селекції. Новинки та суперновинки 2012 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122, тел. (095) 932-27-47, (096) 884-66-81

...вроздріб та оптом. Саджанці великоплідної суниці звичайного та постійного плодоношення, малини, ожини, смородини, аґрусу.

О.Ю. Савейко,
с. Хорішки, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39112, тел. (096) 771-24-75, (050) 230-98-44, www.olegsaveyko.org.ua

...саджанці декоративних кущів – пістряволистих, вічнозелених, хвойні, лілії, лілійники, іриси. Ківі, лимони, лимонники, актинідія, жимолость, зізіфус. Німфеї, аїр, рогіз та багато іншого. Конверт – каталог.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018, тел. (095) 304-05-21

...мангали. Недорого.

Люба,
Барський р-н, Вінницька обл., тел. (097) 235-35-84

...сортове насіння овочів, оплата будь-яка. Конверт – каталог.

В.І. Чебаненко,
с.Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39150, тел. (05342) 98-119, (067) 300-61-48

...велика колекція квітів. Каталог з фото – безкоштовно у вашому конверті.

В.О. Головко,
с. Олексіївка, Арбузинський р-н, Миколаївська обл., 55333

...саджанці морозостійкого винограду. Актинідія, жимолость, ожина, малина, аґрус, смородина та ін. Декоративні кущі та ліани. Конверт – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39764, тел. (066) 222-01-77, (098) 947-33-08

...плодовий розсадник "Вишенька" реалізує оптом і вроздріб поштою та самовивозом саджанці плодових та ягідних культур: смородину чорну, білу, червону (Краса Львова, Селеченська-2 та ін.), аґрус (Уральський безколючковий, сливовий, Берил...), малину (Краса Росії, Поляна, Феномен, Генералісимус, Брусвяна, Геракл...), ожину безколючкову, суниці, жимолость, гумі, виноград, фундук та ін... Конверт – каталог.

А.Д. Драганов,
смт Вільшанка, Кіровоградська обл., до запитання, 26600, тел. (098) 245-08-70, E-mail:agrokg@yahoo.com

...насіння посухостійких, суперурожайних іспанських та кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової і ліппії солодкої, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...технологія виготовлення чорної ікри, наче справжньої.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500, тел. (097) 140-36-53

...насіння традиційних, екзотичних та кімнатних овочів, всього понад 1000 сортів, а також садивний матеріал озимого часнику. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2,5 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...велика колекція насіння овочевих культур, квітів, сухоцвітів і декоративних злаків. Екзотика та малопоширені новинки. Конверт – каталог.

А.В. Фурсова,
вул. Лугова, 50, м. Скадовськ, Херсонська обл., 75701, тел. (050) 758-33-89

...саджанці і насіння овочевих, ягідних, нових, екзотичних, рідкісних, малопоширених та лікарських культур і квітів. Багато дуже цікавих новинок. Заадресований великий конверт з марками на 2,9 грн. – об'ємистий каталог.

В.М. Головатенко,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242, тел. (097) 457-01-58

...сортове насіння найприбутковіших овочів і солодких томатів, великоплідного перцю, новинок. Післяплата. Оберіть якість! Не пошкодуєте. Конверт – каталог.

Лариса Георгіївна Рудницька,
с. Березівка, Устинівський р-н, Кіровоградська обл., 28625, тел. (05239) 34-134

...насіння і саджанці з власної колекції. Понад 1200 найменувань. Великоформатний конверт з марками на 2,9 грн. – каталог.

О.І. Джус,

с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242,

тел. (098) 530-32-60

...квіти – поштою: жоржини, лілії, гладіолуси, іриси, хости, лілійники, тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси... Велика колекція. Безкоштовно вишлемо чудовий кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт. Всі замовники отримують подарунки. Наш сайт www.kvity.at.ua

Максим Васильович Левчук,

а/с 126, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...книга Сахарнової з детальною технологією. Насіння фітофторостійких помідорів (дорого).

Ліна Михайлівна Сахарнова,

тел. (067) 993-56-07, (066) 298-02-86

...велика колекція суниці садової, більше 50 сортів: насіння, фріго розсада.

Олександр,

м. Мена, тел. (095) 829-18-64, (097) 986-18-43,

http://klubnika – mulina.com.ua

...технологію дуже простого доповнення до печей, камінів, котлів. Дає в сотні разів більше тепла. Конверт – каталог. Марка на 2,50 грн.

Є.О. Ляховець,

вул. Мочаліна, 4, с. Мирне, Каланчацький р-н,

Херсонська обл., 75822, тел. (050) 76-37-708

...насіння мелано, скорцонери, чуфи, арахісу, наперстянки, княжика, барбарису, білоплідних огірків, суниці, помідорів: Фарширувальний смугастий, Фіолетовий делікатес, Здорове життя, Рожевий гоблін – по 3–5 грн. пакет.

Олег Васильович,

тел. (096) 080-71-71

...заанненські кози.

м. Полтава, тел. (0532) 63-53-35, (050) 346-22-60

...картоплю найновіших, найурожайніших та найсмачніших сортів. Саджанці та живці малини, смородини, аґрусу оптом та вроздріб. Найсучасніші препарати для саду та городу (збільшення врожайності, товарності, маси, якості, морозостійкості, спеко-посухостійкості).

О.А. Іллющенко,

а/с 61, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500,

тел. (066) 712-06-90

...насіння томатів 600 сортів, в тому числі: дрібноплідні черрі 80 сортів, найсолодші, з багатоколірною м'якоттю плодів – 37 сортів. Базилік – 24 сорти. Амарант – 11 та багато іншого. Конверт – каталог. Сайт: http://roslini.org.ua

О.І. Кулик,

вул. Леніна, 67, с. Куземин, Охтирський р-н,

Сумська обл., 42752

...гофровані і супергофровані гладіолуси (400 сортів). Багато новинок з Росії. Осінні знижки всім. Конверт – каталог.

В.В. Трепачко,

вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...450 сортів жоржин на зріз. Конверт – каталог.

Хрущ Лариса Іванівна,

вул. Лотиківська, 4, м. Перевальськ-1, Луганська обл., 94301,

тел. (050) 819-44-39

...аналіз ґрунту на кислотність (інструкції, прилади), – води на кількість солей (пересилання зразка, читайте "ДСГ" № 11, 2011 р., ст.. 2). Набір насіння найкращих овочів на 2 сотки: врожайні, смачні, оброблені для стійкості до хвороб, похолодання, посухи + методика з описом нашого досвіду отримання 1,5 тонни з сотки – 70 грн. Є каталог кращих овочів, квітів.

Максим Петрович Курінний,

вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000,

тел.(067) 148-57-14

...саджанці неукривного кишмишного, винного та великоплідного столового винограду, скороплідний горіх; культурну ліщину; дорослих і молодняк великопорідних курей: фавероль, орпінгтон і хохлобрама.

Н.Ф. Туркоман,

вул. Краматорська, 24, м. Костянтинівка, Донецька обл., 85106,

тел. (066) 942-88-86, (098) 235-13-87

...травоїдні кучеряві, морозостійкі поросята, угорська й іспанська мангалиця.

Володимир,

тел. (067) 352-17-80

...саджанці дерева гінкго (березень–квітень), сухе подрібнене листя для приготування настоянки; книги про гінкго. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,

вул. М. Вовчка, 2, кв. 1, м. Рівне, 33014,

тел. (0362) 23-00-24, (096) 460-63-39

...поросят угорської пухової мангалиці.

Полтавська обл., тел. (095) 619-62-07

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду селекції Капелюшного, Крайнова, Загорулько, Павловського, Вишневецького, Голуба, Бурдака та ін. Конверт – каталог.

Володимир Аполлінарійович Шпак,

вул. 60 років Жовтня, 55-а, м. Карлівка,

Полтавська обл., 39500,

тел. (05346) 2-46-47, (050) 304-15-42, E-mail:shpakvino@mail.ru

...саджанці нових, районованих та перспективних в Україні сортів смородини (Кобза, Венера, Навля, Ядрьона та ін.), порічки (Ровада, Ралан, Асора, Улюблена, Чародійка та ін.), аґрусу (Карат, Берил, Ласкавий, Челябінський рожевий та ін.), винограду. Приймаємо заявки на іриси вітчизняної, зарубіжної та власної селекції (Норма, Пісня Капітошки, Доктор джаз, Барва, Зупини посмішку) на 2013 р. Конверт – каталог.

Г.С.Мамченко,

а/с 100, м. Прилуки, 17500,

E-mail:mgs_71@ukr.net

...колекційні виставкові сорти гладіолусів, лілійників. Новинки від селекціонерів.

Еліна Володимирівна Виноградська,

а/с 14, м. Київ, 02097,

gladiol.com.ua, vin.ehlina@yandex.ru

Бережімо й зміцнюймо імунітет!

Останнім часом здоровий спосіб життя дедалі ширше пропагується у розвинених країнах світу. Він знаходить все більше підтримки й активних послідовників з-поміж різних верств населення цих країн. Звичайно ж, не залишається байдужою до цього руху й Україна. Зокрема, 2012 рік було проголошено роком здорового способу життя в нашій країні.

Однак, варто зазначити, що чимало хороших планів і задумів щодо розвитку фізичної культури і масового спорту в містах і селах України так і залишилися "на папері" і потребують подальшої реалізації та впровадження у життя. Тож ситуацію потрібно терміново виправляти, а відтак – відповідні владні структури мають розробити концепцію довгострокової цільової програми, спрямованої на підвищення здорового способу життя населення України.

Отже, завдання влади – створити умови, завдання кожного з нас – ефективно використовувати всі наявні можливості у повсякденному житті, аби наш спосіб життя став насправді здоровим, а імунітет – високим.

На думку автора, у цьому надзвичайно важливому питанні, поряд із об'єктивними соціальними умовами, суттєве значення має і суб'єктивний (індивідуальний) фактор. Недарма ж чимало лікарів і дослідників у своїх ученнях спираються на стародавню конфуціанську тезу: людина – створи себе сама. І створити себе потрібно у тісному спілкуванні з людьми, у спілкуванні з природою.

У журналі "Дім, сад, город", № 11 за 2010 р., була опублікована стаття: "Здоровий спосіб життя – що це таке?", де мова йшла про головні аспекти здорового способу життя, зокрема, єднання з природою, систематичне фізичне виховання та розвиток, компонентний склад і значення їжі та води, дотримання чистоти й гігієни у побуті, на природі, у спілкуванні з людьми тощо.

Вважаємо, що варто продовжити подальше обговорення цієї надзвичайно важливої теми, розглянувши окремі положення та аспекти здорового способу життя, у тому числі з максимальним наближенням до природних умов і споживанням натуральних продуктів харчування, вирощених на власних дачних і присадибних ділянках без "хімії" та з екологічно чистих садивних матеріалів.

Запрошуємо шановних читачів до розмови та пропонуємо поділитися власним досвідом і думками щодо цього важливого питання. Адже ми всі не повинні стояти осторонь, а маємо зайняти активну життєву позицію: "Хочеш бути здоровим – будь таким!"

Імунітет потрібно зміцнювати, але з розумом

Імунітет – це потужна внутрішня сила, яку природа подарувала людині. Основоположником учення про імунітет є наш співвітчизник, відомий ембріолог, бактеріолог та імунолог Ілля Ілліч Мечников, професор Таврійського (нині Одеського) університету, а згодом – професор Пастерівського інституту в Парижі, Нобелівський лауреат.

Сутність фагоцитарної теорії імунітету тварин і людини І. Мечникова полягає в тому, що в живому організмі присутні особливі "блукаючі" клітини, названі фагоцитами. Це так звані клітини-пожирачі, які захоплюють і знищують (поглинають) чужорідні тіла в організмі, в тому числі й хвороботворних мікробів. Було встановлено, що в організмі людини функції фагоцитів покладені на білі кров'яні клітини – лейкоцити, а також на деякі клітини тканин. Тобто людина є надзвичайно досконалим витвором природи, в організмі якої, образно кажучи, завжди напоготові армія мікроскопічних "солдатиків", озброєних спеціальними сіточками й гострими кинджальчиками.

Ця армія стрімко мобілізується, залучаючи потужні резерви, й відразу вирушає до місця нападу чужорідних сил на людський організм (проникнення хвороботворної інфекції, поранення тощо). Там вона швидко відловлює й знищує все чужорідне, що загрожує здоров'ю і життю людини.

Якщо ця захисна армія численна і вправна, швидко орудує своїми сіточками й кинджальчиками, то в народі кажуть: "У цієї людини сильний, міцний імунітет". А якщо "солдатиків" мало або їхні кинджальчики з віком "затупилися", та й моторність уже не та? Тоді імунітет вважають слабким або взагалі майже відсутнім. Найпоширеніший приклад такого ослаблення – респіраторні захворювання, з якими нам досить часто доводиться стикатися, особливо в холодний період року: ГРЗ, ГРВІ. На їхній перебіг значною мірою впливає загальний стан здоров'я людини та її імунінету зокрема.

Не можна не зупинитися докладніше на такому страшному захворюванні, як СНІД – синдром набутого імунодефіциту, спричинений вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ). Кожне слово в цій абревіатурі вивірене й зважене, а саме воно свідчить про надзвичайно значне зниження імунітету.

Важливим науковим досягненням охарактеризувався початок XXI сторіччя, коли було науково обгрунтовано те, що імунітет людини буває природним, тобто від народження, і набутим у подальшому житті (що до певної міри аналогічне вченню академіка І.П. Павлова про безумовні й умовні рефлекси).

У 2011 році Нобелівська премія в галузі медицини та фізіології була присуджена трьом ученим: Брюсу Бойтлеру, Жюлю Хофманну і Ральфу Стайнману за дослідження імунної системи. Американець Бойтлер і канадець Стайнман працюють у США, а уродженець Люксембургу Хофман займається дослідницькою роботою у Франції.

Відкриття вродженого імунітету чимало експертів називають революцією в імунології. Вченими встановлено, що саме він є головним для всіх живих істот. У еволюційно розвинених організмів, у тому числі й людини, з моменту народження формується набутий (адаптивний) імунітет, але саме вроджений регулює його роботу. З цих даних можна зробити дуже важливий висновок: формування й підтримання імунітету – процес неперервний, що відбувається від самого народження людини і протягом усього її життя.

Молоді юнаки та дівчата, які вступають у доросле життя, повинні знати й розуміти, що кожний із них своїм здоровим і повноцінним життям із самого раннього віку вже закладає основи не лише власного здоров'я та імунітету, а й здоров'я своїх нащадків, які згодом, за законами природи, з'являться на світ. А відтак, створення й підтримання на високому рівні імунітету – це вірний і найкоротший шлях до власного відмінного здоров'я.

Не варто при цьому забувати, що нині лише 5% мешканців нашої планети можуть похвалитися відмінним імунітетом. У решти він, на жаль, послаблений. Винні в цьому – незадовільний екологічний стан довкілля, неякісна вода, тривале охолодження, застосування антибіотиків, паління, зловживання алкоголем та багато інших, не менш важливих чинників. Саме тому у покращенні ситуації, що склалася, надзвичайно важливою є роль держави, головною метою якої має бути підвищення якості життя, здоров'я й довголіття всіх її мешканців.

То що ж потрібно робити, аби підвищити імунітет і утримувати його на високому рівні? Відповідь одна: вести здоровий спосіб життя. Завжди, будь-де і за будь-яких умов.

А.П. Антосик,
кандидат технічних наук,
м. Київ

У 2012 РОЦІ МИ ДРУКУВАЛИ

"Дім, сад, город" № 1

Щедра грядка

Квітник

Ходімте в сад

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 2

Щедра грядка

Ходімте в сад

Дім і садиба

Домашня ферма

"Дім, сад, город" №3

Щедра грядка

Ходімте в сад

Квітник

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 4

Щедра грядка

Ходімте в сад

Виноградник

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 5

Щедра грядка

Ходімте в сад

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 6

Щедра грядка

Ходімте в сад

Дім і садиба

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 7

Щедра грядка

Ходімте в сад

Виноградник

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 8

Щедра грядка

Господар

Дім і садиба

Ходімте в сад

Домашня ферма

"Дім, сад, город" № 9

"Дім, сад, город" № 10

"Дім, сад, город" № 11

У номері:

"ДІМ, САД, ГОРОД"

виробничо-практичний журнал

№ 12 (288), грудень, 2012 р.

Головний редактор
М. І. Халимоненко

Головний художник
Т. П. Колодницька

Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко

Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко

Літературний редактор
А.М.Капітульська

Дизайн, верстка **О.В.Кисленко**
Комерційний директор **Г.А.Донець**

Реклама **В.П.Васильєв**
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail:vgt951@gmail.com

Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:dsg@dimsadgorod.com

Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08

E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 15.11.2012 р.
Загальний тираж 141 558 прим.
Ціна договірна.

Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12, факс/автомат: 223-22-59
www.dimsadgorod.com

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — 21869.
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — 90245.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — 98881.

Передплачуйте наші видання

Дім, сад, город

Журнал "Дім, сад, город" видається з 1989 року.
Це найпопулярніше в Україні, справді народне видання для всіх, чиє життя і праця пов'язані із землею.

"Дім, сад, город" (укр.). Передплатний індекс 74142
90240 – річна передплата (на 20% дешевше)
23909 – пільгова передплата для пенсіонерів, ветеранів та дітей війни, учасників ВВВ
"Дом, сад, огород" (рос.). Передплатний індекс 22429
90250 – річна передплата (на 20% дешевше)
Журнал "Пасіка" — індекс 74429
Журнал "Будьмо здорові" — індекс 74063
Журнал "Квіти України" — індекс 74275
Журнал "Виноград. Вино" — індекс 40305
Журнал "Туризм сільський зелений" — індекс 40307
Журнал "Чумацький шлях" — індекс 22436
"Календар садівника і городника" — індекс 30203

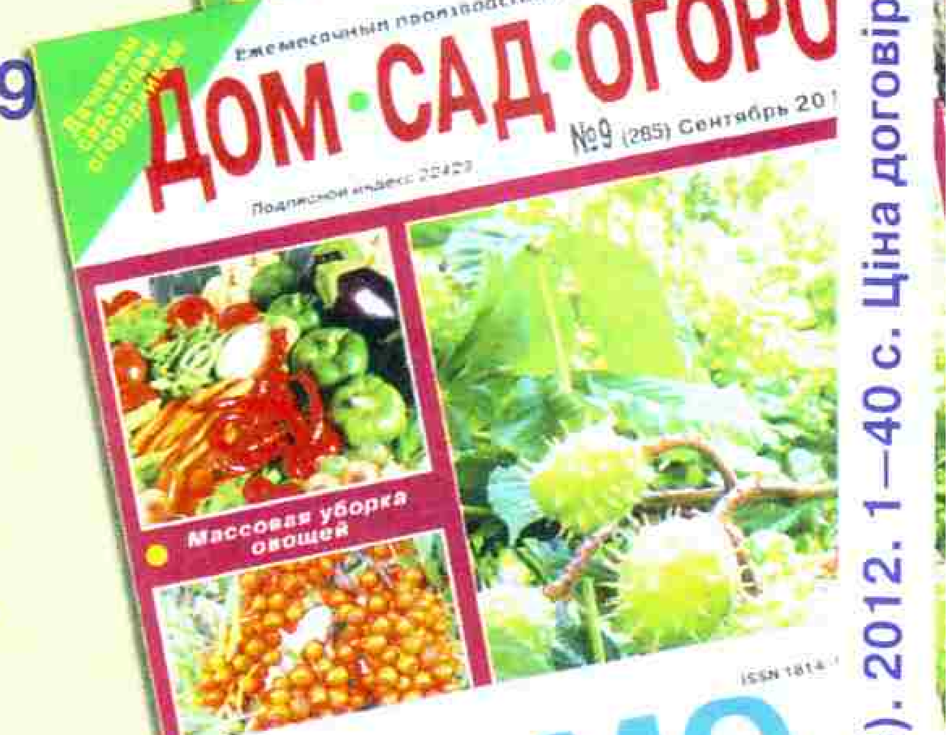

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ВИДАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ!

Журнал"Яблунька" — індекс 40306
Журнал-розфарбовка з ігровими вкладками "Чарівна казка"– індекс 01220
Комплект "Чарівна Яблунька" – індекс 21870

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ КОМПЛЕКТИ ЖУРНАЛІВ У СКЛАДІ:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — індекс 22430
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — індекс 22431
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — індекс 22432
90260 – річна передплата (на 20 % дешевше)
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — індекс 22433
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — індекс 22434
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — індекс 21869
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — індекс 90245
«Пасіка» + «Яблунька» – індекс 98882
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — індекс 98881

КОМПЛЕКТ ЖУРНАЛІВ ДЛЯ САДІВНИКІВ І ГОРОДНИКІВ У СКЛАДІ:

«Дім, сад, город», «Пасіка», "Виноград. Вино", "Квіти України", "Календар садівника і городника" – індекс 01217

КОМПЛЕКТ ЖУРНАЛІВ ДЛЯ РОДИНИ У СКЛАДІ:

«Дім, сад, город», "Яблунька", "Квіти України", "Чумацький шлях", "Будьмо здорові" — індекс 08070

Усі наші видання можна передплатити з будь-якого наступного місяця в усіх відділеннях зв'язку України.

Індекс 74142. ISSN 1814–4357. Дім, сад, город. №12 (288). 2012. 1—40 с. Ціна договірна.